

*СВЕ ПОДВУЧЕНО ПРЕПИСАТИ УРЕДНО И ЧИТКО У СВЕСКУ.

РАДОВЕ **НЕ ШАЉЕТЕ** ОВЕ НЕДЕЉЕ, ВЕЋ ЋЕ ВАМ БИТИ РЕЧЕНО КАДА ДА ПОШАЉЕТЕ. **ВАЖНО ЈЕ ДА РЕДОВНО ПИШЕТЕ СВЕ У СВЕСКЕ.**

*Овом песмом почиње тематски круг Епских народних песама о Краљевићу Марку.

*Наш народ је непуних пет векова био под турском влашћу. Лик Марка Краљевића и мит о њему настао је као отпор нашег народа према турском ропству.

У песмама је он представљен као човек изузетне снаге, мудар, одлучан, племенит, једноставан, увек спреман да помогне и увек на страни правде.

Књижевни род: епика; **Књижевна врста:** епска песма

1. ЗАДАТАК – ПРОЧИТАТИ ПАЖЉИВО ПЕСМУ И ОБРАТИТИ ПАЖЊУ НА НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ (давори – узвик жалости, прекора, претње)

*ТЕМА ПЕСМЕ: Борба Марка Краљевића против неправде и зла;

*МЕСТО РАДЊЕ: Косово

*ВРЕМЕ РАДЊЕ: Период после Косовског боја

- Марко Краљевић се сусреће са Косовком Девојком од које сазнаје да Арапин пуних девет година од девојака и момака тражи да плате ако хоће да се удају и жене. Ко нема, остаје сам и без породице, а девојке су и додатно осрамоћене јер Арапин удара и на њихову част. Марко Краљевић љут и тужан одлази код Арапина да их освети.

2. ЗАДАТАК - На основу следећих наслова укратко напиши композицију песме.

- **КОМПОЗИЦИЈА ПЕСМЕ**
- ПОЧЕТАК ПЕСМЕ
- ЗАПЛЕТ ПЕСМЕ
- ВРХУНАЦ РАДЊЕ
- РАСПЛЕТ (ЕПИЛОГ) РАДЊЕ

3. ЗАДАТАК - Пронађи ХИПЕРБОЛУ у песми и препиши у свеску макар два примера хиперболе.

4. НАПИШИ ПОРУКЕ ПЕСМЕ.

ЗА ВРЕМЕ ПРАЗНИКА **ПРОЧИТАТИ** лектиру **ЕПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ О МАРКУ КРАЉЕВИЋУ** И ЗАПИСАТИ У ДНЕВНИК ЧИТАЊА (обавезно анализирати песму **МАРКО КРАЉЕВИЋ И МУСА КЕСЕЦИЈА** и још једну песму по избору. Написати у анализи све оно што пишемо када обрађујемо неко књижевно дело :тему, композицију, ликове, особине ликова, књижевни род и врсту).

Треба читати и роман „**ЗОВ ДИВЉИНЕ**“ који је требало да обрађујемо пре ове прекида наставе. Многи су књигу позајмили из библиотеке и сад је треба прочитати и забележити детаље у **ДНЕВНИК ЧИТАЊА**.

Biblioteka
PROSVETA

Džek London

ZOV DIVLJINE

Uređuje
Živorad Stojković

PROSVETA — BEOGRAD

Naslov originala

JASK LONDON

THE CALL OF THE WILD

ZORICA DESPIĆ

UZ LONDONOV "ZOV DIVLJINE"

Pisac ove knjige, Džon Grifit London (1876 — 1916), završio je svoj pustolovan i plodan život u četrdesetoj godini, kada je za sobom imao sedamnaest godina književnog delovanja, i oko pedeset knjiga romana, priča i drugih radova. Pa ipak, Alfred Kazin, jedan od njegovih kritičara, kaže da bi najbolja priča koju bi Džek London napisao, bila priča o njegovom životu.

Oca se jedva sećao, ali je iz detinjstva zauvek poneo trag teškog siromaštva svoje porodice. Sav njegov kasniji život je otimanje od bede. Već dosta rano bavio se raznim poslovima: u svojoj desetoj godini prodavao je novine na ulici, onda se zaposlio u fabrici konzervi sa zaradom od deset centi dnevno, a zatim je radio u perionici, tovario ugalj i gusario.

Ropski rad u fabrici nije pogodovao njegovoj nemirnoj i nestalnoj prirodi. Čeznju za lutanjem po moru i nezavisnim životom podsticali su mu i njegovi poznanici, krijumčari opijuma, s kojima je provodio slobodno vreme u zalivu San Franciska. U svojoj šesnaestoj godini, pozajmivši trista dolara, nabavio je mali jedrenjak sa kojim je i sam krijumčario po zalivu. Ubrzo zatim, da bi upoznao obe strane obalskog života, odlučio je da se sa svojim brodom prijavi patrolnoj službi i da učestvuje u hvatanju krijumčara.

Godinu dana posle toga krenuo je za Japan kao običan mornar. Taj dugi put, uz naporan pad, nije mu doneo ništa i on, po povratku, pokušava da se prihvati nekog ozbiljnijeg posla. Ponovo počinje da radi u fabrici — ovoga puta u fabrici jute, koju je isto tako odmah omrznuo kao i nekada fabriku konzervi. Bio je i u zatvoru, osuđen zbog cvoga skitalačkog života. Sa osudom, koja mu se činila krajnje nepravednom i neosnovanom, on je u zatvoru počeo da buntovno razmišlja o postojećem društvu i, u icto vreme, da cve više uviđa besciljnost svog dotadašnjeg života. Rezultat svega toga bila je rešenost da uči i da se pripremi za studije. Učio je vrlo vredno i, posle dve godine docpeo je bio na Kalifornijski univerzitet. U to vreme je otpočeo sa pisanjem eseja i priča zasnovanim pa ličnom iskustvu, ili na onom što je dotle bio pročitao.

Nekoliko takvih priča bilo je objavljeno u školskim i lokalnim listovima, ali on, u borbi za uspeh, već u toj meri postaje nestrpljiv da prekida započete studije. »Zlatna groznica« u Klondajku odvlači ga sa univerziteta, jer je odlazak na zamrznuti Sever bio i suviše primamljiv za čoveka željnog da brzo dođe do novca i »da ih sipa u krilo svoje sestre«. Sa Severa nije doneo »zlatni prah«, ali je prikupio nešto mnogo dragocenije — cvoje utiske u dnevničkim beleškama, iz kojih je jednog dana i nastala knjiga »Zov divljine«.

Glavna ličnost ove knjige jeste jedan pas. Zove se Bak, a junak Londonove priče je ne samo po tom što se o njemu ovde najviše govori, već i po tome što on, kao cve glavne ličnosti u romanima, ima svoje detinjstvo, cvoj zavičaj, život pun događaja i podviga, i najzad, jedan krupan preokret koji njegovu sudbinu čini uzbudljivom. Jer, Bak je pođen na toplom Jugu, a na zamrznuti Sever ga je dovela ljudska glad za zlatom. Njegov život se tada sasvim menja, ali on cve teškoće snosi ne samo strpljivo, već i sa nekim razumevanjem. Od momenta kada ga njegov gospodar spasava od smrti, on pokazuje najplemenitije osobine zahvalnosti i odanosti. Džek Londonov Bak počtuje stvarni junak u svom samopregornom osećanju dužnosti i vezanosti za čoveka; pisac tu životinju uzdiže kao primer čovečnosti među ljudima na tom Severu, koji ukleto robuju svojoj pohlepi i uzajamno se satiru.

Ali, kada Baku umire gospodar, u njemu se odigrava čitava životna drama. Pošto je ostao sam, bez čoveka, svoga spasioca, kome je bio najverniji prijatelj, u našem psu se kidaju cve veze sa sredinom u koju je, doveden, zapao. Osećajući u sebi iskonski zov divljine, Bak se vpaća životu svoje prave prirode. Iz Londonovih beležaka sa Severa, vidi se da je on tamo odicna sreo jednog pca koga je iz doline Santa Klare doveo sin nekog cydije, pa se može verovati da je čitava ova priča o Baku zasnovana pa istinitom piščevom doživljaju. Pravom umetniku, kakav je bio Džek London, to je samo doprinelo da njegov roman *Zov Divljine* deluje tako snažno, uzbudljivo, i, ppi tom, neposredno. Otud knjiga koju čitalac ima u ruci spada ne samo u najpopularnija već i najbolja dela ovog američkog pisca čiji je pustolovni život toliko mnogo pomogao njegovom knjaževnom stvaranju, ali čije književno stvaranje i slava nisu mogli pomoći njegovom istrošenom životu.

Zorica Despić

I

PUT U DIVLJINU

*Skitački nagon iz davnina
Ništi dugih navika kov;
Iz dubokog, zimskog sna i mira
budi se nanovo predaka zov.*

Bak nije čitao novine pa nije ni mogao znati za nevolju koja je pretila njemu i svakom psu jakih mišića i dugog, toplog krzna, koji bi se zatekao na čitavoj dužini od moreuza Pjudžit do San Dijega. Jer su ljuli, kopajući po arktičkoj tmuni, naišli na neki žuti metal, a onda su razne parobrodске i transportne kompanije naveliko razglasile to otkriće, tako da je hiljade ljudi pohrlilo na Sever. Njima su bili potrebni psi jakih mišića za težak rad, i dobrog krzna za polarni mraz.

Bak je živeo u velikoj kući, u sunčanoj dolini Santa Klare, na takozvanom »imanju sudije Milera«. Kuća je bila nedaleko od drumа, zaklonjena drvećem kroz koje se nazirala prostrana senovita veranda što je opasivala sve četiri strane kuće. Prilazilo joj se krivudavim, šljunkovitim stazama preko velikih travnjaka, natkriljenim krošnjama visokih hrastova. Zadnji deo imanja bio je još prostraniji od prednjeg. Velike štale sa dvanaestak pričljivih konjušara i dečaka, red lozom obavijenih kućica za poslugу, beskrajan niz drugih urednih kućeraka, venjaka, zelenih pašnjaka, voćnjaka i jagodnjaka. Osim toga nalazio se tu i crpni uređaj za arterski bunar i veliki betonirani bazen u kome su se deca sudije Milera brčkala u jutarnjim časovima i osvežavala u topla popodneva.

Na tom velikom posedu vladao je Bak. Tu se rodio, i proživio četiri godine svoga života. Bilo je na imanju sudije Milera i drugih pasa. Nije ni moglo da bude bez njih na tako ogromnom prostoru, ali oni nisu skoro ništa značili. Dolazili su i odlazili, živeli u natrpanim štenarama, ili neprimećeni boravili u skrovištima kuće, kao Tuts, japanska pudlica ili Izabel, meksička goluždravka — neka čudna bića koja su retko pomaljala nos ili stupala nogom na zemlju. Pored njih, bilo je i foksterijera, bar dvadesetak, koji su preteći štektali na Tuts i Izabel kada su izvirivale kroz prozore, a štitila ih je čitava legija posluge naoružane metlama i pajalicama.

Ali Bak nije bio ni kućni pas ni pas iz štenare. Čitavo je kraljevstvo bilo njegovo. On je uskakao u bazen ili odlazio u lov sa sudijinim sinovima; pratio je Moli i Alisu, sudijine kćerke, u dugim večernjim ili ranim jutarnjim šetnjama; u zimske večeri ležao je kod sudijinih nogu pored razbuktale vatre u biblioteci; nosio je sudijine unuke na lećima ili se valjao sa njima po travi, pratio ih u stopu u njihovim pustolovinama na česmi u dvorištu, pa čak i dalje do konjušnice i jagodnjaka. Pun gordosti i dostojanstva prolazio je pored terijera, a Tuts i Izabel skoro da nije ni primećivao, jer on je bio kralj — kralj nad svim onim što gmiže, puzi i leti na imanju sudije Milera, ubrajajući tu i ljude.

Elmo, njegov otac, ogromni bernardinac, bio je nerazdvojni drug sudije Milera, a po svemu sudeći, Bak je trebalo da ga nasledi. On nije bio toliko veliki — težio je samo sto četrdeset funti — jer je njegova majka Šep bila škotski ovčarski pas. Pa ipak, kada se na sto četrdeset funti doda dostojanstvo, koje je poticalo od opšteg ugleda i dobrog života, priličilo mu je da se ponaša kraljevski. Još kao štene i tokom sve četiri godine živio je životom presićenog aristokrate; ponosio se sobom, bio je i samoljubiv kao što ponekad bivaju seoski plemići zbog svog izuzetnog položaja. Ipak se nije pretvorio u razneženog sobnog psa. Lov i slična uživanja u prirodi branili su ga od sala i jačali mu mišiće; a njemu, kao pripadniku vrste koja uživa u hladnom kupanju, ljubav za vodom bila je pravo okrepljenje i sredstvo za održavanje zdravlja.

Tako je živio pas Bak u jesen 1897. godine kada je štrajk u Klondajku privukao ljude iz čitavog sveta na zamrzli Sever. Ali Bak nije čitao novine, a nije znao ni da je Manuel, jedan od baštovanovih pomoćnika, bio veoma nezgodan poznanik. Manuel je imao jedan ukorenjeni porok. Voleo je da se kocka na kineskoj lutriji. Sem toga, postojala je kod njega i jedna kobnija slabost — verovao je u neki svoj poseban

sistem; to ga je sasvim sigurno vodilo u propast. Za igranje po jednom sistemu treba imati dosta novaca, a nadnica baštovanovog pomoćnika nije bila dovoljna ni da prehrani ženu i brojno potomstvo.

Sudbonosne noći Manuelove izdaje, sudija se nalazio na sastanku u Društvu proizvođača suvog grožđa, a dečaci su se zabavljali organizovanjem atletskog kluba. Niko ga nije primetio kada je sa Bakom prošao kroz voćnjak i krenuo samo u šetnju, kako je Bak verovao. Osim jednog jedinog čoveka, niko ih nije ni video kako stižu na malu železničku stanicu, zvanu Koledž Park. Taj čovek je porazgovarao nešto sa Manuelom: a zatim je zazvečao novac.

»Mogao si da zamotaš robu«, grubo reče stranac; na to je Manuel prebacio dvostruko, debelo uže oko Bakovog vrata ispod ogrlice.

»Ti samo pritegni konopac i to će biti dovoljno«, reče Manuel dok je stranac mrmljao nešto u znak odobravanja.

Bak je primio uže sa mirnim dostojanstvom. Zaista, bila je to za njega neuobičajena predstava: ali naučio je da veruje ljudima koje poznaje i da im priznaje zasluge za mudrost koja je prevazilazila njegovu sopstvenu. Kada su se krajevi užeta našli u rukama stranca, on je preteći zarežao. Hteo je samo da oglasi svoje nezadovoljstvo, verujući, u svom ponosu, da će to za njih da znači i naredbu. Ali na njegovo iznenađenje, uže se steže oko vrata i skoro mu zaustavi dah. U nastupu razjarenosti on je jurnuo na čoveka, koji mu je osujetio napad na pola puta, ščepao ga za gušu i vešt看 okretom bacio ga na leđa. Tada se uže priteže još nemilosrdnije, a Bak se uzalud besno borio sa isplaženim jezikom dok su mu se široka pleća silno nadimala. Nikada u svom životu nije doživeo nešto tako gnusno, i nikada nije bio do te mere besan. Ali snaga ga je izdavala, oči su mu se zastaklile, nije ni bio svestan kada je na dati znak voz krenuo i njih dvojica ga ubacili u furgon.

Kada se osvestio, prvo je shvatio da ga boli jezik i da se trucka u nekom prevoznom sredstvu. Promukli pisak lokomotive, prilikom nekog ukrštanja, otkrio mu je gde se nalazi. Ranije je često putovao sa sudijom tako da mu ovaj osećaj vožnje u furgonu nije bio nepoznat. Otvorio je oči u kojima je sebao neobuzdan bes otetog

kralja. Čovek se baci na njegov vrat ali je Bak bio brži od njega. Vilice se sklopiše na ruci i ne popustiše sve dok mu još jednom sva čula ne otkazaše.

»Spopada ga tako pa gubi svest«, reče čovek skrivajući povređenu ruku od konduktera koga je privukla buka. »Gospodar ga šalje po meni u San Francisko. Neki čuveni veterinar odande misli da će moći da ga izleči.«

Što se tiče tog noćnog putovanja — njega je taj čovek nadugačko prepričavao u maloj sobi iza krčme na obali San Franciska.

»A za sve to dobijam samo pedeset dolara«, vajkao se on. »Ne bih to ponovo uradio ni za hiljadu u gotovom.«

Šaka mu je bila zavijena krvavom maramicom a desna nogavica razderana od kolena do članka.

»A koliko dobija onaj drugi?« interesovao se krčmar.

»Stotinu«, beše odgovor. »Ni za paru manje nije hteo, svega mi.«

»To znači sto pedeset«, izračuna krčmar, »pa da znaš i vredi toliko.«

Otmičar razveza krvavi zavoj i pogleda svoju razderanu ruku. »Ako ne pobesnim...«

»Ma nećeš pobesneti, završićeš ti na vešalima«, nasmeja se krčmar i dodade: »Pomozi mi sada dok ne kreneš sa svojim prtljagom.«

Ošamućen, sa nepodnošljivim bolom u grlu i jeziku, polumrtav Bak je pokušavao da se suprotstavi svojim mučiteljima. Bacili su ga na zemlju i davili ga neprestano dok nisu uspeali da turpijom skinu tešku metalnu ogrlicu na njegovom vratu. Odvezaše užu i ubaciše ga u neki sanduk sa rešetkama.

Tu je ležao cele te mučne noći, pothranjujući svoj gnev i povređeni ponos. Nikako nije mogao da shvati šta sve to znači. Šta su hteli ovi strani ljudi od njega? Zašto su ga ovako sabijenog držali u tom uzanom sanduku? Nije znao razlog, ali ga je mučilo neodređeno osećanje bliske nesreće. Skakao je nekoliko puta u toku noći kada

su se vrata otvarala, očekujući da ugleda sudiju ili bar dečake. A uvek bi ugledao izbuljeno lice krčmara, koje je zurilo u njega pri bledejoj svetlosti lojanice. I svaki put se veseli lavež, koji je treperio u Bakovom grlu, pretvarao u besno zavijanje.

Krčmar ga nije uznemiravao, a sa svitanjem uđoše četiri čoveka i pokupiše sanduk. Opet neki mučitelji, zaključili Bak, neke odrpane i čupave prilike; jurišao je i besneo na njih kroz rešetke. Oni su se samo smejali i bockali ga štapovima, koje je on hitro dočekivao zubima sve dok nije shvatio da su oni baš to i želeli. Zbog toga se zlovoljno opruži i ostavi da mirno prebace sanduk u vagon. Tada su on i sanduk u kome je bio zarobljen počeli da prolaze kroz mnoge ruke. Prvo su se železnički činovnici starali o njemu; prebacivali su ga u drugi vagon; onda ga je kamion vozio zajedno sa mnogim kutijama i paketima; vozio se parnom skelom; zatim je parnu skelu zamenio velikim železničkim skladištem, sve dok ga konačno nisu strpali u vagon brzog voza.

Dva dana i dve noći vukao se taj vagon na repu lokomotive, i dva dana i dve noći Bak niti je jeo niti pio. Besno je dočekivao železničke činovnike, i režao dok su mu se oni svetili zadirkivanjem. Kada se bacao na rešetke sav uzdrhtao i zapenušao od besa, oni su mu se podrugljivo smejali. Režali su i lajali kao odvrtni psi, maukali, pljeskali rukama i kukurikali. Sve je to bilo glupo, znao je, i zato je još više vređalo njegov ponos, i bes je u njemu sve više rastao. Glad mu nije toliko smetala, ali se mnogo mučio zbog vode i žeđ mu je raspaljivala srdžbu do grozničavog bunila. U stvari, kako je bio napetih nerava i veoma razdražljiv, zlostavljanje ga je bacilo u groznicu, koju su još podstakli i njegovo zapaljeno grlo i otečen jezik.

Tešila ga je samo jedna stvar: uže mu nije bilo na vratu. Ta činjenica im je davala nezasluženu prednost; sada kada je bez njega, pokazaće on već njima. Neće mu više nikada namaći drugo na vrat. U to je bio siguran. Dva dana i dve noći nije jeo ni pio, a u toku tih mučenja nakupilo se u njemu toliko besa da je zlo čekalo svakoga ko mu se prvi suprotstavi. Sa zakrvavljenim očima preobrazio se u pravog pobesnelog đavola. Toliko se izmenio da ga sudija ne bi uopšte poznao; a železnički činovnici eu sa olakšanjem odahnuli kada su ga na stanici Sitl skinuli sa voza.

Četiri čoveka su ga oprezno prenela iz vagona u malo, visokim zidovima opasano dvorište. Neki snažan čovek u crvenom džemperu iziđe i potpisa knjigu

kočijašu. Bak je slutio da je to sledeći mučitelj pa je besno nasrnuo na rešetke. Čovek se zlokobno nasmeja i donese sekiru i batinu.

»Nećete ga sada valjda pustiti?« upita kočijaš.

»A što da ne«, odgovori čovek, zamahnuvši sekirom da otkuje sanduk.

Ona četvorica, koja su donela sanduk, razbežaše se za tren oka i popeše se na visoki zid, da sa sigurnog mesta posmatraju prizor.

Bak je nasrtao na drvo koje je pucalo, zabadao zube u njega, cepao ga i borio se sa njim. Čim je sekira udarala sa spoljne strane, on je dočekivao iznutra, režao je i urlikao gonjen divljom željom da izađe, a čovek u crvenom džemperu je sasvim mirno nameravao da ga pusti.

Eto ti sada, crvenooki đavole«, reče on kada je otvor bio dovoljno veliki da Bak može da prođe. U isto vreme zameni sekiru batinom u svojoj desnoj ruci.

Bak je zaista i ličio na crvenookog đavola kada se je nakostrešene dlake, zapenušen, sa ludačkim besom u zakrvavljenim očima ustremio da jurne. Pravo na čoveka usmerio je svojih sto četrdeset funti besa, nabijenih mučenjem tokom ovih dveju noći. U skoku, baš kada su mu čeljusti bile spremne da šćepaju čoveka, oseti udarac koji ga zaustavi i on samrtnički stisnu zube. Prevrnuo se i udario o zemlju leđima i bokovima. Nikada ranije nije osetio udarce batine, i nije shvatao šta se to dešava. Sa režanjem, koje je delom ličilo na lajanje, a više na urlikanje, skoči na noge i vinu se kroz vazduh. I opet dobi udarac, koji ga spravni sa zemljom. Ovoga puta je shvatio da je to batina, ali njegov ludački bes nije znao za opreznost. Jurišao je desetak puta i uvek je batina odbijala njegov skok i bacala ga na zemlju.

Posle jednog strahovito žestokog udarca, posrnuo je suviše ošamućen da bi i dalje jurišao. Zateturao se, krv mu je liptila iz nosa, usta i ušiju, njegovo divno krzno bilo je natopljeno i zamrljano krvavom sluzi. Čovek mu je prišao i udelio još jedan strahovit udarac u nos. Sve što je do sada izdržao nije se moglo uporediti sa ovim žestokim bolom. Razjareno urličući skoro kao lav, on se još jednom baci na čoveka. Ali čovek, premestivši batinu iz desne ruke u levu, uhvati ga hladnokrvno za donju

vilicu i poče da ga cima. Bak opisa puni krug u vazduhu i započe drugi, ali tada tresnu o zemlju glavom i prsima.

Nasrnuo je i poslednji put. Čovek mu je pripremio silan podmukli udarac, koji je namerno čuvao za kraj i Bak se sklupča i pade, izgubivši potpuno svest.

»Ovaj se ne šali sa psima, kažem vam ja«, reče oduševljeno jedan sa zida.

»Radije bih svaki dan krotio konje a nedeljom i po dva puta«, odgovori kočijaš, koji se pope u kola i potera konje.

Baku se povratila svest ali ne i snaga. Ležao je gde se sručio i posmatrao čoveka u crvenom džemperu.

»Odaziva se na ime ‚Bak‘«, reče čovek za sebe, ponavljajući krčmarevo pismo, koje ga je obavestavalo o pošiljci sanduka i njegove sadržine. »E, pa dobro, Bak, junače«, nastavi čovek blagonaklonim tonom, »imali smo malu gužvu, a najbolje što možemo da učinimo je da se na tome stvar svrši. Naučio si gde ti je mesto, a ja znam svoje. Budi dobar i sve će biti dobro. Budeš li rcav, isteraću ti te bubice iz glave. Razumeš li?«

Dok je govorio, gladio je bez straha glavu koju je maločas tako nemilosrdno udarao i, mada se Bakova dlaka kostrešila na svaki dodir ruke, izdržao je to bez protesta. Kada mu je čovek doneo vodu žudno je pio, a kasnije se naklopio na veliko parče presnog mesa, sve komad po komad, iz čovekove ruke.

Pobedili su ga (znao je to), ali ga nisu slomili. Uvideo je, jednom zasvagda, da se ne može meriti sa čovekom koji ima batinu u ruci. Dobio je lekciju koju nikada u svom životu nije zaboravio. Ta batina je značila otkriće za njega. Ulazio je u carstvo iskonskog zakona, i stigao je do pola puta. Činjenice života dobile su suroviji izgled; i dok im se hrabro suprotstavljao, budila se u njemu skrivena pronicljivost njegove prirode. Kako su dani prolazili, pristizali su drugi psi, u sanducima, na uzicama, neki pokorno, neki opet buntovno sa urlikom kao što je i on došao; svi bez razlike, posmatrao ih je, podvrgavali su se volji čoveka u crvenom džemperu. I svaki put, dok je gledao surovu predstavu, Baka je lekcija pogađala kako treba: čovek sa batinom je zakonodavac, gospodar koga treba slušati, mada se ne treba neminovno i povinovati.

Što se tiče poniznosti, Bak nikada nije mogao da se oseća krivim, iako je video i potučene pse kako se uvijaju oko čoveka, mašu repom i ližu mu ruku. Video je i jednog nepomirljivog i neposlušnog psa, koji je najzad bio ubijen u borbi za prevlast,

S vremena na vreme dolazili su neki stranci, uzrujano razgovarali i na sve moguće načine se ulagivali čoveku u crvenome džemperu. Tada bi novac prelazio iz ruke u ruku, a stranci odvodili sa sobom io jednog ili više pasa. Bak se pitao kuda su to odlazili, jer se nikad nisu vraćali; strahujući od budućnosti, svaki put bi se radovao kad bi ga mimoišli u izboru.

Najzad je došao red i na njega u vidu omanjeg, smežuranog čoveka koji je govorio nekim iskvaženim engleskim sa prostačkim uzvicima koje Bak nije razumevao.

»Do sto ćavola!« uzviknuo je kada mu je pogled pao na Baka. »Silan je ovo pas! Koliko tražiš?«

»Tri stotine, a i to je kao poklonjeno«, brzo odgovori čovek u crvenom jemperu. »To je ionako državni novac i ti nećeš ništa učariti, je'l da. Perolte?«

Perolt se nasmeja. S obzirom da je, zbog neobično velike potražnje, cena psima skakala u nebesa, to nije bila prevelika suma za tako lepu žkvotinju. Kanadska vlada neće izgubiti, niti će njene pošiljke biti sporije prenošene. Perolt je bio dobar poznavalac pasa i čim je ugledao Baka, znao je da se takav naće jedan u hiljadu — »Ili jedan u deset hiljada«, pomisli on.

Bak vide kako novac preće iz ruke u ruku i nije se iznenadio kada je Rukdova, dobrodušnog njufaundlandskog psa, i njega poveo mali smežurani čo vek. Tada je poslednji put video čoveka u crvenom džemperu, a kada su Rundov i on sa palube *Narvala* bacili pogled na Sitl koji se udaljavao, bio je to i zadnji pogled na topli Jug. Perolt je poveo njega i Rundova na donju palubu i predao ih tamnopotom džinu po imenu Fransoa, Perolt je bio francuski Kanađanin, a Fransoa francuskokanadski melez i, dva puta crnji. Bila je to nova vrsta ljudi za Baka (bilo mu je suđeno da još mnoge sretne), i mada nije osećao nikakvu naklonost, u njemu je raslo neko poštovanje za

njih. Shvatio je brzo da su Perolt i Fransoa pravični ljudi, tihi i nepristrasni u deljenju pravde, a suviše dobri poznavaoi pasa da bi iko mogao da ih izigra.

Na donjoj palubi *Narvala*, Bak i Rundov su se pridružili dvojici drugih pasa. Jedan od njih je bio veliki, snežno beli pas sa Špicbergena, koga je odande poveo neki kapetan kitolovac, a koji je kasnije pratio i geološka istraživanja u Barensovom moru.

Bio je ljubazan, ali nekako izdajnički, sa osmehom na licu smišljao je podmukle trikove, kao na primer kada je ukrao Bakovu hranu još kod prvog obroka. Bak je jurnuo da ga kazni, ali Fransoa zafijuka bičem kroz vazduh zakačivši pravo prestupnika; i pošto Baku ništa drugo nije ostalo, on počeo da glođe kost. Fransoa se lepo poneo, zaključio on, i melezov ugled počeo da raste u Bakovim očima.

Onaj drugi pas nije nastojao da se zbliži sa njima, ali nije pokušavao ni da potkrada došljake. Bilo je to neko sumorno, mrzovoljno biće i stavljaio je jasno do znanja Rundovu da jedino želi da ga ostave na miru, ili čak i više od toga :— da će biti nevolje ako ga ne puste na miru. Zvao se Dejv, jeo je i spavao, ili zevao u međuvremenu, ništa ga nije zanimalo, čak ni kada je *Narval* prošao kroz moreuz kraljice Šarlote, kada se brodić ljuljao, tonuo i ponovo izbijao na površinu kao orahova ljuska. Bak i Rundov su se uzbuđivali i skoro divljali od straha, a Dejv bi samo podigao glavu kao da ga sve to gnjavi, udostojio bi ih jednim ravnodušnim pogledom, zevnuo i opet zaspao.

Danima i noćima brodić se trzao uz neumorni ritam propelera i mada su svi dani bili slični, Bak je shvatao da je vreme postajalo sve hladnije. Najzad, jednoga jutra propeler se zaustavi a *Narval* preplavi atmosfera uzbućenja. Osetio je Bak, kao i drugi psi, da predstoji neka promena. Fransoa im je stavio ogrlice oko vrata n poveo na palubu. Zakoračivši na hladno tle Bakove šape zapadoše u nešto belo, kašasto, nalik na blato. On poskači natrag frkćući. A to belo je padalo i odozgo. On se stresao, ali još toga popada po njemu. Radoznalo onjuši, onda liznu. Seče kao vatra, a u sledećem trenutku nestaje. Bio je zbunjen. Pokušao je opet, i opet isto. Posmatrači su se grohotom smejali, on se stideo, nije znao zbog čega. U stvari bio je to njegov prvi susret sa snegom.

II

ZAKON BATINE I ZUBA

Bakov prvi dan na obali Deja bio je prava mora. Svaki trenutak ispunjen šokom i iznenađenjem. Otrgli su ga iznenada iz jezgra civilizacije i prebacili u srce praiskonske sredine. Nije ovo više bio dokoni, suncem obasjani život u kome se besposlički i dosađuje. Ovde se nije znalo za mir i odmor, a sigurnosti ni za trenutak. Bila je to neprestana zbrka i akcija, a svakog trenutka život i udovi bili su u opasnosti. Morao je da bude oprezan, jer ovi psi i ljudi nisu bili gradski psi i ljudi. Svi su odreda bili divljaci, koji ne poznaju druge zakone osim zakon batine i zuba.

Nikada ranije nije imao prilike da vidi da se psi bore ovako kako su se ovi kurjaci borili, i njegovo prvo iskustvo donelo mu je nezaboravnu pouku. Bilo je to, doduše, iskustvo drugoga, inače, kako ne bi ostao živ, ne bi mogao njime ni da se koristi. Rundov je bio žrtva. Bili su smešteni pored nekog stovarišta građe, kada je Rundov na svoj prijateljski način hteo da se približi jednom eskimskom psu velikom kao pravi vuk. Rundov je bio dva puta veći od njega. Bez ikakvog upozorenja, samo jedan skok kao munja, metalno škljocanje zuba, korak unazad isto tako brz i lice Rundova osta razderano od oka do čeljusti.

Bio je to vučji način borbe — napasti i ukloniti se, ali i više od toga. Trideset ili četrdeset eskimskih pasa dotrčalo je na mesto borbe, zatvorilo krug oko onih koji dele megdan; mirno i napregnuto su čekali. Bak nije razumeo tu njihovu napregnutost, niti je shvatio zašto se stalno oblizuju. Rundov jurnu na svog protivnika, koji ga još jednom napade n poskoči u stranu. Njegovo sledeće jurišanje dočekaao je ovaj svojim prsima na jedan čudan način i oborio ga. Nikada više nije Rundov stao na svoje noge.

Taj trenutak su čekali eskimski psi. Ustremili su se na njega, režeći i štekćući, a on natkriljen masom telesa zapišta u samrtničkom ropcu.

Sve se to odigralo tako brzo i neočekivano, da je Bak bio zaprepašten. Primetio je da je Špic isplazio svoj crveni jezik kao da se smeje; video je da Fransoa zamahuje sekirom i utrčava među pse. Pored njega bila su još tri čoveka sa batinama, i oni su mu pomogli da ih rastera. To nije dugo trajalo. Dva minuta posle Rundovljevog pada i zadnji napadač bio je oteran. A pas je ležao opušteno bez znaka života na krvavom, ugaženom snegu, bukvalno raskomadano, dok je nad njim tamnoputi melez strahovito psovao. Ta scena je često uznemiravala Baka u snu. Dakle, tako se bore. Nema poštene borbe. Jedan pad, i svršeno je s tobom, dobro, pobrinuće se on da mu se to ne desi. Špic je opet isplazio jezik i smejavao se, a od tog trenutka Bak ga je strašno i beskrajno omrzao.

Još se nije ni povratio od udara koji mu je nanela tragična smrt Rundova, kada ga dočeka drugi. Fransoa mu namesti kaiševe i konopce. Bile su to uzde, onakve kakve su kod kuće konjušari stavljali konjima. I kao što je ranije video da rade konji, i njega su tako uposlili, da vuče Fransoa na sankama do šume na kraju doline i da se vraća sa tovarom drva. Mada mu je ponos bio silno povrećen što su ga pretvorili u tegleću životinju, bio je isuviše mudar da bi se opirao. Pokorio se i vukao što je bolje mogao, iako mu je sve to bilo novo i čudno. Fransoa je bio strog, zahtevao je krajnju poslušnost, koju je postizavao svojim bičem; Dejv, već iskusan u vuči, zubima je ispravljao Bakove pogreške, grickao ga je za slabine kad god bi Bak skrenuo. Špic je bio vođa, isto tako veoma iskusan, i kada nije uvek mogao da se dočepa Baka, oštrim režanjem bi izražavao negodovanje ili vešto prebacivao svu svoju težinu na užad da bi Baka naterao da ide kako treba. Bak je lako učio i, pod zajedničkim starateljstvom svoja dva druga i Fransoa, upadljivo je napredovao. Pri povratku u logor znao je već dobro da treba da stane na uzvik »ho« i da krene na poziv »napred«, da se na okukama blago okreće i da se čuva rudnjaka kada su ih na nizbrdici natovarene saonice udarale u pete.

»Tri odlična psa«, reče Fransoa Peroltu. »A taj Bak vuče kao lud. Obučiću ga brzo, kao nikoga do sada.«

Tog popodneva Perolt, koji se žurio da krene zbog pošiljke, vratio se sa još dva psa. Zvao ih je Bili i Džo, dva brata i dva prava eskimska psa. Iako od iste majke, razlikovali su se kao dan i noć. Bilijeva jedina mana bila je krajnja dobrodušnost, dok je Džo bio sasvim drugačiji, mrzovoljan, uvučen u sebe, sa veoma zlim očima i stalno je režao. Bak ih je drugarski prihvatio, Dejv ih nije ni primećivao, a Špic je odmah počeo da napada prvo jednog pa drugog. Bili je dobronamerno mahao repom, a onda pobegao kada je shvatio da je dobronamernost bila uzaludna, lanuvši (još uvek dobronamerno) kada su mu se Špicovi oštri zubi zarili u slabine. Ma koliko vešto Špic kružio oko njega, Džo se hitro okretao na zadnjim šapama i uvek ga dočekivao, nakostrešene dlake, zabačenih ušiju, režeći i zavijajući. Sa čeljustima koje su se brzo sklapale, sa očima koje su se demonski sijale — bio je oličenje ratobornog užasa. Toliko je on strašno izgledao da je Špic morao disciplinovano da se povuče; a da bi prikrrio svoj poraz, okrenuo se miroljubivom Biliju koji je sve vreme cvileo, i oterao ga u logor.

Pred večer, Perolt je osigurao još jednog psa, starog eskimca, dugačkog, mršavog, sa ožiljcima na licu od mnogobrojnih borbi i sa jednim okom, koje je upozoravalo na hrabrost i nametalo poštovanje. Zvao se Soleks, što znači Ljutko. Kao i Dejv, i on nije tražio ništa, nije davao ništa i ništa nije ni očekivao: ali kada je polako i odmereno stupao među njih, čak ga je i Špic ostavljao na miru. Imao je jednu osobenost, koju je Bak na nesreću morao da otkrije. Nije voleo da mu se prilazi sa one strane na kojoj nije imao oka. Bak se sasvim slučajno ogrešio, i njegovo prvo saznanje donelo mu je razderano rame do kosti, tri inča dubine. Od tada je Bak izbegavao tu stranu i njihovo prijateljstvo nije više ništa remetilo. Soleksova jedina i vrlo jasna želja, kao i kod Dejva, bila je da ga puste na miru. U stvari, svaki je od njih imao i življih ambicija, za koje će Bak tek docnije saznati.

Te prve noći Bak je imao da reši problem spavanja. Osvetljeni šator je toplo delovao posred ove snežne ravnice. Kada je on, sasvim prirodno, ušao u šator Perolt i Fransoa su ga tako zasuli psokama i raznim posuđem da mu je trebalo vremena da se povрати od zaprepašćenja, a onda je posramljen izašao u hladnu noć. Duvao je hladan vetar i oštro štípao i nagrizao ranu na njegovom ramenu. Legao je na sneg i pokušavao da zaspi, ali od silnog mraza počeo da drhti i ustade. Bedan i neutješan tumarao je kroz logor, da bi samo shvatio da je jedno mesto hladnije od drugog.

Ponegde su čak divlji psi jurišali na njega, ali on bi nakostrešio svoju grivu i režao (brzo je učio) tako da su ga oni puštali da mirno nastavi svoj put.

Najzad se setio nečeg. Vratice se da vidi kako su njegove kolege to rešavale. Na njegovo iznenađenje svi su oni nekuda nestali. Nastavio je da luta, tražio ih je i opet se vraćao. Da nisu u šatoru? Ne. To nikako ne može da bude, inače ne bi njega onako izbacili. Gde su onda mogli da se sklone? Spuštena repa i drhteći, sav izgubljen, besciljno je kružio oko šatora. Odjednom mu tle nestade pod prednjim nogama i on potonu. Nešto se komešalo pod njegovim nogama. Trže se unazad režeći, sav nakostrešen i uplašen od nevidljivog i nepoznatog. Ali ga kratko prijateljsko cviljenje odvaži i on krenu da ispituje. Do nozdrva mu dopre topal dah i tu, sklupčan, udobno je ležao Bili. On zacvile molećivo, poče da se previja i uvija da bi pokazao dobru volju i nameru, čak liznu Bakovo lice svojim toplim vlažnim jezikom.

Još jedno saznanje. Znači tako se to rešava. Pun poverenja Bak izabra mesto i užurbano, sa ono malo preostale snage, poče da kopa rupu za sebe. Za tren oka toplina njegovog tela ispuni skrovište i on zaspa. Prethodni dan bio je dug i veoma naporan i on je spavao duboko i udobno, mada je nekoliko puta zarežao i kostrešio se mučen teškim snovima.

Probudila ga je graja u logoru koji je ustajao. U prvi mah nije znao gde se nalazi. Sneg je napadao u toku noći i potpuno ga zavejao. Snežni zidovi su ga sabijali sa svih strana i zapljusnu ga silan talas straha — straha koji osećaju zveri pred zamkom. Taj znak ga natera da se vrati na čitav svoj život, na živote svojih predaka, jer on je bio pripitomljeni pas, nepravедno pripitomljen, koji iz svog ličnog iskustva nije mogao da zna za zamke, niti za strah. Svi mišići mu se instinktivno zgrčiše, dlake na vratu i ramenima se nakostrešiše i sa divljim krikom baci se uvis, u bleštavi dan, podižući čitav oblak snega oko sebe. Kada se dočepao tla, ugledao je snegom pokriveni logor, koji se prostirao pred njim, i shvati gde se nalazi i priseti se svega što je preživeo od trenutka kada je krenuo u šetnju sa Manuelom, pa do jame koju je sebi iskopao prethodne noći.

Fransoa ga vikom pozdravi. »Šta ti rekoš?« viknu on Peroltu. »Taj Bak veoma brzo uči.«

Perolt ozbiljno klimnu glavom. Kao kurir Kanadske vlade, koji nosi važne pošiljke, želeo je da sebi obezbedi najbolje pse i činjenica da je stekao Baka činila ga je neobično srećnim.

Za nepuni sat još su se tri eskimska psa priključila zaprezi, tako da ih je bilo ukupno devet; ne prođe ni četvrt sata, svi su bili upregnuti i lelujava zaprega je jurila prema Deja Kanjonu. Bak je bio zadovoljan što je krenuo i mada je posao bio veoma naporan, uvideo je da nema nekog naročitog razloga da ga prezire. Iznenadio ga je zanos koji je nadahnjivao čitavu zapregu, a koji je i na njega polako prelazio; naročito su ga čudile promene na Dejvu i Soleksu. U zaprezi su bili sasvim drugi psi. Sva njihova pasivnost i ravnodušnost je nestala. Bili su brzi i vredni, brinuli se za dobar ishod vuče, žestoko se uznemiravali zbog svega što je moglo da uspori napredovanje, bilo to odlaganje ili neka zbrka. Izgledalo je da je taj napor u zaprezi predstavljao najviši izraz njihovih bića, smisao života, jedinu stvar koja im je pružala radosti.

Dejv je bio rudnjak — pas uz same saonice, ispred njega je vukao Bak, zatim Soleks; ostali su se nizali ispred njih, sve jedan po jedan do prednjaka, a to mesto je zauzimao Špic.

Baka su namerno postavili između Dejva i Soleksa da bi mogli da ga obučavaju. Sposoban učenik, a oni sposobni učitelji, nisu mu nikada dozvoljavali da dugo greši koristeći za učenje svoje oštre zube. Dejv je bio ispravan i veoma mudar. Nikada ne bi ugrizao Baka bez razloga, a nikada nije propustio da to učini kada je bilo potrebno. Kako mu je Fransoa sa svojim bičem potpomagao, Bak je shvatio da će jevtinije proći ako odmah ispravi pogrešku nego da se protivi. Jednom, za vreme kratkog zastoja, kada se zapetljao u konopce i zbog toga za kratko vreme odložili polazak, Dejv i Soleks poleteše na njega i primerno ga kazniše. Konopci se još gore zamrsiše, ali je od tada Bak strogo vodio računa da mu se to više ne dogodi; i pre nego što se dan završio, on je tako savladao svoj posao da su njegovi drugovi prestali da ga kinje. Fransoa je sve ređe fijukao bičem, a Perolt ga je čak počastvovao: pažljivo mu pregledao noge.

Bila je to naporna vožnja čitavog dana uz kanjon, kroz Ovčiji Logor, pored Terazija i kroz šumu, preko glečera i snežnih nanosa od po stotinu stopa visine, zatim

preko Čilkotskog Razvođa koje leži između slane i slatke vode i preteći čuva tužni i usamljeni Sever. Išli su brže pored jezera, koja su se nizala jedno za drugim i ispunjavala krateru ugašenih vulkana. Kasno te noći stigli su u ogromni logor na vrhu jezera Benet, gde su hiljade kopača zlata gradili čamce u očekivanju da se led otopi. Bak iskopa rupu za sebe i spavao je snom iscrpljenog pravednika, ali ga suviše rano izvukoše u hladnu tamu i zajedno sa drugovima upreguše u saonice.

Toga dana prevalili su četrdeset milja po utabanom snegu; sutradan i nekoliko sledećih dana probijali su sami stazu i sa mnogo više napora postigli manje. Po pravilu, Perolt bi išao ispred zaprege i svojim krpljama gazio sneg da bi olakšao njima pozadi. Fransa je upravljao sankama, ponekad bi njih dvojica izmenjali mesta, ali ne često. Perolt je žurio i ponosio se svojim poznavanjem leda, a takvo poznavanje bilo je neophodno, jer je jesenji led tanak, a na brzacima ga čak nije ni bilo.

Dani su se nizali jedan za drugim, Bak je radio u zaprezi. Podizali su logor skoro uvek po mraku, a praskozorje ih je zaticalo na stazi sa miljama za sobom. Logor su uvek postavljali pošto bi već pao mrak, pojeli po parče ribe, i uvukli se u sneg da spavaju. Bak je uvek bio mrtav gladan. Funta i po osušene ribe, njegov deo, kao da je svakog dana padao u bezdan. Nikad mu nije bilo dovoljno i zbog gladi je stalno patio od grčeva. Drugim psima, zbog toga što su težili manje i bili već priviknuti na ovakav život, jedna funta bila je dovoljna da ih održava u dobroj kondiciji.

Ubrzo je prestao da bude probirač; izgubio je odliku svog ranijeg života. Jeo je odmereno, dok nije uvideo da njegovi drugovi čim završe svoj deo prelaze na njegovu porciju. Nije mogao da je odbrani. Dok bi se on izborio sa dvojjicom ili trojjicom, hrana je već iščezavala u gušama drugih. Da bi to ispravio, jeo je njihovom brzinom, a toliko ga je glad mučila da je bio spreman da uzme i ono što mu ne pripada. Posmatrao je i učio. Kada je video kako Pajk, jedan od novih pasa, vešt zabušant i kradljivac, prepredeno krade parče slanine, dok je Perolt bio okrenut leđima, Bak je odlučio da već sutradan to isto ponovi dva puta, odvučavši čitavu komadinu. Digla se velika uzbuna, ali na njega čak ni sumnja nije pala, a Dab, nezgrapni šeprtlja, koga su uvek uspevali da uhvate, bi kažnjen za Bakovo nedelo.

Ta prva krađa pokazala je da je Bak u stanju da se održi u toj neprijatnoj severnjačkoj sredini. Pokazala je i njegovu prilagodljivost, njegovu sposobnost da

prihvati i promenjene uslove, jer bi nedostatak tih sposobnosti sigurno značio brzu i užasnu smrt. Pored toga, to je značilo i propadanje ili razbijanje njegove moralne ličnosti, jalov posao i opterećenje u ovoj nemilosrdnoj borbi za opstanak. To je odgovaralo atmosferi ljubavi i drugarstva na Jugu, gde se poštovala privatna svojina, i lična osećanja; ali na Severu, gde su vladali batina i zub, samo bi se ludak obazirao na takve stvari, pa ukoliko bi ih i primećivao, bio bi osuđen na siguran. neuspeh.

Nije to Bak izmislio. On je samo bio promućuran, i nesvesno se priučio na nov način života. Nikada nije pobeo iz borbe, bez obzira na njen ishod. Ali batina čoveka u crvenom džemperu ulila mu je daleko osnovniji iskonskiji principe. Civilizovan, mogao je nekada i da pogine za neki moralni princip, recimo da odbrani bič sudije Milera; njegovo potpuno udaljavanje od civilizacije ogledalo se u sposobnosti da izbegava moralne principe, pa čak i da im uzmiče. Nije krao da bi se time uveseljivao, nego zato što su mu creva krčala. Nije krao javno, nego krišom i lukavo iz poštovanja prema batini i zubu. Ukratko, sve što je radio bilo je lakše uraditi baš tako nego drugojačije.

Razvijao se (ili nazadovao) brzo. Mišići su mu očvrslili kao gvožđe i postao je neosetljiv za običan bol. Postigao je i unutarju i spoljnu razboritost. Jeo je svašta, ma kako gadno i nesvarljivo to bilo; a kada je već jednom progutao, stomaćni sokovi su upijali i najsićušniji delić hrane; krv je to raznosila do krajnjih delova tela i pretvarala u najtvrđe i najotpornije tkivo. Izoštrili su mu se i vid i čulo mirisa, a sluh se razvio do takve oštine da je čak i u snu čuo najslabiji šum i raspoznavao da li je taj šum vesnik dobra ili zla. Naučio je da izgrize led koji se skupljao između prstiju, kao i da razbija led na vodi, da bi ugasio žeđ. Dizao bi se na zadnje noge, a ukrućenim prednjima udarao u led. Odlikovao se naročitom sposobnošću da nanjuši vetar i da ga predvidi za čitavu noć unapred. Iako je vazduh bivao bez daška, on bi kopao jamu pored drveta ili obale, a vetar koji je kasnije neizbežno nailazio zaticao ga je dobro zaštićenog i udobno smeštenog.

Nije se on samo iskustvom učio, nego su dugo ugušivani instinkti počeli da oživljavaju. Generacijama sticana pripitomljenost napuštala ga je. Nekim nejasnim putevima vraćao se u poreklo svoje vrste, u vreme kada su hajke divljih pasa krstarile iskonskim šumama i klanjem dolazile do svoje hrane. Nije mu predstavljalo teškoću da u borbi razdire, kida ili da protivnika rani brzim vučjim ujedom. Tako su se borili i

njegovi zaboravljeni preci. Ubrzavali su navikavanje na stari način života, i sve one stare smicalice, koje su oni utisnuli u potomstvo svoje vrste, postajale su i njegove. Primao ih je bez mnogo napora i bez razmišljanja, kao da su mu uvek bile svojstvene. A kada bi u tihim hladnim noćima uperio svoju njušku prema zvezdama i zavijao dugo i kao pravi vuk, to su njegovi preci, pomrli i u pepeo pretvoreni, kroz njega i kroz vekove zavijali i podizali njuške prema zvezdama. Njegovo zavijanje bilo je i njihovo, i ozvučavalo je njihov bol i sve ono što su tišina, studen i tama izazivali u njima.

I tako, kao primer da je život oruđe u tuđim rukama, drevna pesma je brujala u njemu i on se vraćao svome rodu; vraćao se jer su ljudi pronašli žuti metal na Severu, jer plata baštovanovog pomoćnika Manuela nije mogla da podmiri sve potrebe njegove žene i mnogobrojne izdanke slične svome ocu.

III

PRAISKONSKI NAGON ZVERI

Jak praiskonski nagon zveri tinjao je u Baku, i pod surovim uslovima života u zaprezi postajao je sve snažniji. Ali je ipak pritajeno jačao. Njegova novostečena lukavost učila ga je ravnoteži i savlađivanju. Isuviše je bio zaokupljen prilagaćavanjem novom životu da bi mu sve to prijalo, a borbu ne samo da nije zapodevao nego je izbegavao kadgod je mogao. Čitav njegov stav bio je promišljen. Nije upadao u prenaple i brze akcije; čak i u žestokoj mržnji koju je osećao prema Špicu, uzdržavao se od svakog napada.

S druge strane, verovatno što je u Baku naslućivao opasnog protivnika, Špic nije propuštao nijednu priliku da upotrebi svoje zube. Često je skretao sa svoga puta da gurne Baka i uporno nastojao da zapodene kavgu, koja je mogla da se završi samo pogibijom jednog od njih dvojice.

Još na početku putovanja umalo da nije došlo do tog sukoba, ali ih je omeo jedan neobičan slučaj. U smiraj dana zaustavili su se na pustoj i turobnoj obali Jezera Le Barž; a pomrčina i mećava, vetar koji je sekao kao usijan nož primorali su ih da lutaju i da traže mesto za logor. Gore nije moglo da im se desi. U pozadini se dizala ogromna stena, a Perolt i Fransoa su morali da založe vatru i da prostru opremu za spavanje na samom zaleđenom jezeru. Šator su ostavili u Deju, da bi lakše putovali. Nekoliko balvana, koje je nanela voda, obezbedili su im vatru, ali ona je najzad propala kroz led i ostavila ih da večeru pojedu u mraku.

Bak je iskopao sebi sklonište pod jednom stenom. Ona je bila tako udobna i topla da je nerado napustio kada je Fransoa delio ribu koju je najpre otkrivio nad

vatrom. Čim je završio svoju porciju vratio se jami. U međuvremenu neko je već zauzeo. Jedan lavež pun upozorenja stavio mu je do znanja da je Špic taj prestupnik. Do sada je Bak izbegavao svađu sa svojim neprijateljem ali ovo je prevršilo svaku meru. Riknu zver u njemu. Jurnu na Špica tako besno da su se oboje iznenadili, naročito Špic, jer ga je dosadašnje iskustvo sa Bakom uveravalo da je njegov protivnik jedan neobično stidljiv pas, koji je zahvaljujući samo svojoj težini i veličini nešto uspevao.

Fransoa je isto tako bio iznenađen kad su dva psa skrupčana izletela iz jame, i naslućujući povod svađe doviknu Baku: »Drž' ga, Bak, pokaži jednom tom dripcu.«

I Špic je bio raspoložen za borbu. Besno je urlikao od oduševljenja i obigravao oko Baka očekujući povoljnu priliku da kidiše. I Bak, koji je isto tako bio oran i obazriv, vrebao je zgodu da napadne. Tada se desilo ono neočekivano, jedan događaj koji je njihovu borbu za prevlast odgodio za daleku budućnost, onda kada za sobom budu imali mnogo pređenih i ispaćenih milja u zaprezi i u radu.

Peroltova psovka, odjek udarca batine po nekoj koščatoj grbači, i bolno skičanje objavili su početak urnebesna. Nanjušivši logor neke dlakave prilike, izgladneli eskimski psi, iz nekog indijanskog sela — osamdeset do stotinu njih — odjednom preplaviše predeo. Uvukli su se dok su se Bak i Špic borili, a kada su Fransoa i Perolt jurnuli među njih sa velikim motkama, oni su pokazali zube i uzvraćali napade. Izbezumio ih je miris hrane. Perolt spazi jednog kako zari glavu u kutiju sa hranom. Udari ga jako motkom po rebrima, a kutija sa hranom pade na zemlju. Za trenutak, dvadesetak izgladnelih divljaka počne da grabi hleb i slaninu. Udarali su po njima nemilice. Oni su režali i zavijali pod kišom udaraca dok su se ludački borili za poslednju mrvicu hrane.

Kada su psi iz zaprege zaplašeni požurili u svoja skloništa, divlji napadači jurnuše na njih. Bak nikada nije video takve pse. Izgledalo je kao da će kosti da im probiju kožu. Bili su to samo kosturi, pokriveni nabranom prljavom kožom, sa vatrom u očima i penom na ustima. Ludilo od gladi učinilo ih je užasnim, nepobedivim. Niko nije mogao da im se suprotstavi. Kod prvog juriša, psi iz zaprege se uspeše uz stenu. Baka saleteše tri divljaka i za tren oka razderaše mu glavu i ramena. Nastala je zastrašujuća buka. Bili je plakao kao i obično. Dejv i Soleks, sa kojih je kapala krv iz

bezbroy rana, borili su se jedan pored drugog. Džo je škljocao zubima kao čavo. Njegovi zubi su se sklopili oko prednje noge jednog divljeg eskimskog psa i slomiln je. Pajk, zabušant, jurnu na čopavu životinju i polomi joj vrat brzim ujedom i trzajem. Bak ščepa za grlo jednog zapenušenog napadača i krv šiknu iz vratne žile. Topli ukus krvi podstaknu ga na još jači bes. Baci se na drugog i u isto vreme oseti kako se u njegov vrat zarivaju nečiji zubi. Bio je to Špic koji je podlo napadao sa strane.

Perolt i Fransoa prvo raščistiše prostor oko svoga logora, onda pojuriše da spasu pse. Divlji talas izgladnelih zveri kotrljao se pred njima, i Bak se oslobodi protivnika. Ali samo za trenutak, jer su ova dvojica morala da se vrata da opet spasavaju hranu, a eskimci su ponovo navalili na pse. Bili, kome je strah ulio hrabrost, jurnu kroz obruč divljaka i pobeže preko leda. Pajk i Dab su trčali za njegovim petama a ostali za njima. Kad se i Bak pripremao da pojuri, primeti krajičkom oka da je Špic spreman da ga napadne sa očiglednom namerom da ga obori. Ako bi se jednom našao pod ovalikom masom eskimaca, ništa ga ne bi spaslo. Zato skupi snagu i odbi Špicov napad, onda polete preko jezera.

Docnije kada su se njih devetorica preživelih sakupili, počеше da traže zaklon u šumi. Iako ih niko nije gonio, bili su u žalosnom stanju. Svaki je imao četiri do pet rana, a neki su bili i veoma ozbiljno povređeni. Dab je bio ranjen u zadnju nogu; Doli, poslednji eskimski pas, pripojen zaprezi u Doji, imao je razderano grlo; Džo je izgubio jedno oko; a dobrodušni Bili sa jednim raskomadanim uvom plakao je i skičao celu noć. Kada su u zoru oprezno odgegali do logora, videli su da su razbojnici otišli i da su Perolt i Fransoa jako neraspoloženi. Nestala im je poslednja zaliha hrane. Divlji eskimski psi su pregrizli uzde i šatorsko platno. U stvari, pojeli su sve što je moglo da se pojede, i ništa im nije izmaklo. Pojeli su i par Peroltovih cipela od jelenske kože, kožne delove zaprežnog remenja pa čak i bič. Fransoa se prenu iz žalosnog razmišljanja da bi pogledao svoje ranjene pse.

»E, moji prijatelji«, reče on blago, »možda ćete n pobesneti od ovih ujeda. Možda će svi pobesneti, prokleti bili! Šta ti misliš, Perolte?«

Perolt zatrese glavom sumnjivo. Četiri stotine milja ga je delilo od Dausona i teško bi podneo da besnilo izbije među njegovim psima. Dva sata psovanja i krpčenja i uzde su dobile svoj oblik, a ukrućeni od rana psi su krenuli probijajući se s mukom

kroz najteži deo prtine koji su ikada sreli, a i najtežim delom puta što im je ostao do Dausona.

Reka Trideset Milja široko se prostirala i njena brza voda prkosila je mrazu a samo kod virova i na mirnim mestima zadržavao se led. Da bi se išli tih trideset užasnih milja trebalo im je šest dana napornog tegljenja. Zaista su bile užasne, jer je svaka stopa predstavljala opasnost po život i pasa i ljudi. Perolt, koji je išao napred i izviđao, dvanaestak puta je propadao kroz led i spasavao ga je samo dugi štap koga je on tako držao da prepreči rupu koju bi njegovo telo napravilo. Čiča je još trajala, termometar je pokazivao pedeset stepeni ispod nule; svaki put kada je propao kroz led, morao je da loži vatru i da suši odeću da bi nekako ipak ostao u životu.

Ništa ga nije moglo obeshrabriti. Zbog svoje upornosti bio je i izabran za vladinog glasonošu. Nije uzmicao pred opasnošću, odlučno je, od ranog jutra do mraka, izlagao svoje sitno smežurano lice mrazu i borbi. Hodao je obalom po ivici leda koji se lomio i pucao pod nogama, ne pomišljajući da zastane. Jednom su i saonice propale — sa Dejvom i Bakom, i skoro smrznute su ih izvukli napolje. Kao i obično spasla ih je vatra. Pokrivao ih je prilično debeli sloj leda a Fransoa i Perolt su ih terali da trče oko vatre da bi se otkrivali, i u toj trci vatra ih je čak i oprljila.

Jednom drugom prilikom, Špic je propao i povukao celu zapregu sve do Baka, koji je, odupirući se prednjim nogama o klizavu ivicu leda što je na sve strane pucao, vukao čitavom snagom unazad da ih spase. Iza njega Dejv je snažno vukao a i Fransoa je teglio iz petnih žila.

Još jednom se ledena ivica raspukla i jedino su se mogli spasti penjanjem uz stenu. Perolt se uspeo nekim čudom, dok se Fransoa molio da se čudo desi; i pošto su sve kaiševe opreme sastavili u jedno dugačko uže, počeli su da dižu pse na vrh stene, jednog po jednog. Fransoa se zadnji popeo, posle eonica i tovara. Tada su počeli da traže neko zgodno mesto za silazak, a mogli su sići opet jedino pomoću konopca. Noć ih je ponovo zatekla na reci sa četvrt milje pređenog puta u toku dana.

Kad su stigli do mesta Hutalinkva i do čvrstog leda, Bak je bio pogpuno iscrpljen. Ostali psi su se nalazili u sličnom stanju. Da bi nadoknadio izgubljeno vreme, Perolt ih je gonio od jutra do mraka. Prvog dana su prešli trideset i pet milja do

Big Salmona; idućeg dana još trideset i pet milja do Litl Salmona, a trećeg dana prešavši četrdeset milja dospeše u blizinu FajvFingersa.

Bakove šape nisu bile tako čvrste i otvrdle kao noge eskimskih pasa. Omekšale su tokom mnogih pokolenja, od onog dana kada je neki čovek iz pećine ili sa reke pripitomio i poslednjeg divljeg pretka. Čitavog dana hramao je od bolova i čim su se ulogorili, on je pao kao proštac. Iako gladan, nije se ni pomerio da uzme svoju porciju ribe, tako da je Fransoa morao da mu je donese. Osim toga, Fransoa mu je trljao noge čitavih pola sata posle večere a žrtvovao je i vrhove svojih mokasina da bi napravio četiri naglavka za Baka. Bilo je to veliko olakšanje i Bak je jednog jutra čak izmamio osmeh na izboranom Peroltovom licu, jer je Fransoa zaboravio da mu navuče naglavke, pa je Bak ležao sa sve četiri noge uvis i nije hteo da se pomeri s mesta bez njih. Kasnije su i njegove noge očvrsle, i iznošena obuća mu nije više bila potrebna.

Jednog jutra dok su se uprezali u mestu Peli, Doli, koja nikada nije bila nimalo nametljiva, iznenada pobesne. Počela je otegnuto da zavija kao vuk, a od tog zavijanja srce se paralo i psi se kostrešili od straha. I Doli jurnu na Baka. On nije nikada ranije video pobesnelog psa i nije imao razloga da se boji besnila; ipak, osetio je da je to nešto užasno pa pobeže u panici. Jurio je napred a Doli na svega jedan korak iza njega, dašćući i sva zapenušena. Niti je ona mogla da ga sustigne, toliko je on pomamno jurio, niti je on mogao da joj utekne, toliko je bila besna. On projuri kroz pošumljeni deo ostrva, spusti se do nižih predela, preće kanal pun santi leda, dohvati se drugog ostrva, pa trećeg, zavi unazad prema glavnom delu reke i u očaju poče da ga prelazi. Iako se nije osvrtao, osećao je njeno brektanje za lećima. Fransoa ga dozva sa daljine od četvrt milje i on udvostručenom brzinom jurnu natrag, još uvek samo za korak izvan opasnosti. Bolno dahćući verovao je svim svojim bićem da ga jedino Fransoa može spasti. Melez, držeći sekiru u pripravnosti, zveknu njome po glavi pobesnelu Doli u trenutku kada je Bak kao munja projurio pored njega.

Bak se zatetura prema saonicama, pade iscrpljen, bespomoćan, bez daha. To je bila prilika za Špica. On jurnu na Baka, i dva puta zari zube u bespomoćnog neprijatelja i razdera meso do kosti. Fransoa ga ošinu, a Bak je uživao posmatrajući batine kakve niko od pasa do tada nije dobio.

»Pravi đavo, taj Špic«, primeti Perolt. »Jednog dana će ubiti ovog Baka.«

»Bak je kao dva đavola«, prihvati Fransoa. »Posmatram ja tog Baka i siguran sam, slušaj ti mene, da će ga jednog dana spopasti pakleni bes i da će da skreka ovog Špica pa će samo da mu ispljune kosti na sneg. Sigurno, kažem ti ja.«

Od tada, nastade otvoreni rat među njima. Špic kao prednjak i priznati gospodar zaprege osećao je da od tog čudnog južnjaka pretila opasnost njegovoj vlasti. A Bak mu je stvarno bio čudan, jer od mnogih pasa sa Juga koje je on poznao, nijedan nije mogao dostojno da se prilagodi životu u logoru i u zaprezi. Svi su bili mekušci, umirali od rada, mrazeva i izgladnelosti. Bak je bio izuzetak, jer je samo on mogao da se održi i da se po snazi, surovosti i lukavstvu meri čak sa eskimskim psima. Bio je on i vlastoljubiv pas, a činjenica da je batina čoveka u crvenom džemperu izmila iz njega svu slepu odvažnost i nepromišljenost u borbi za prevlast, činila ga je još opasnijim. Bio je prepredeniji od ostalih pasa i sa velikim iskonskim strpljenjem priželjkivao je svoj trenutak.

Neizbežno je moralo doći do sukoba oko prevlasti. Bak ga je želeo. Želela ga je njegova priroda jer ga je obuzela ona nerazumljiva strast za radom u zaprezi i putovanjima — ona strast koja do zadnjeg daha prikiva pse za akciju, koja ih mami da radosno umiru u amovima, a kida im srca ako ih odvoje od zaprege. Tom strašću se odlikovao Dejv, zadnji u zaprezi, Soleks kada je teglio svom snagom; ta strast ih je prožimala kada su polazili iz logora, i od zlovoljnih i naduvenih životinja pretvarala ih u požrtvovana, oduševljena, ambiciozna bića; ta strast ih je bodrila čitavog dana a napuštala ih je tek u jami, u logoru noću, da bi utonuli u sumorni nemir i nezadovoljstvo. Ta strast gonila je Špica da kažnjava pse kada su grešili ili remetili red u zaprezi ili se krili u vreme prezanja. Ta strast je i učinila da se Špic boji Baka kao mogućeg vođe. A odatle je poticala i Bakova strast.

On je otvoreno ugrožavao vlast voće. Jednoga dana našao se između Šggaca i nekih zabašanata kada je Špic hteo da ih kazni. A to je namerno učinio. Jedne noći sneg je mnogo napadao, a ujutru Pajka, zabašanta, nigde nije bilo. Sklonio se u svoju jamu, jednu stopu ispod snega. Fransoa ga je dozivao i uzaludno tražio. Špic je bio užasno besan. Besneo je kroz logor, njušio i otkopavao svako moguće mesto režao je tako užasno da je Pajk drhtao u svom skrovištu.

Kad se Pajk najzad pojavio na zemlji, Špic jurnu na njega da ga kazni a Bak besno ulete među njih. Bilo je to sasvim neočekivano i tako dovitljivo izvedeno da Špic podskoči unazad i pade. Pajk, koji je kukavno cvokotao, skupi svu hrabrost kod takve otvorene pobune i jurnu na svog oborenog vođu. Bak, koji je poštenu igru kao pravilo već davno zaboravio, stušiti se na Špica. Ali Fransoa, prigušeno se smejući njihovom sukobu, nepokolebljiv u deljenju pravde, donese svoj korbač i udari po Baku svom snagom. To nije uspelo da odvuče Baka od oborenog protivnika, sve dok se u ovu igru nije umešao i deblji kraj korbača. Poluonesvešćen od udaraca, Bak se povlačio a korbač je udarao po njemu dok je Špic žestoko kažnjavao Pajka, čestog prestupnika.

Sledećih dana, što su se više približavali Dausonu, Bak je nastavljao da posreduje između Špica i prestupnika; radio je to vešto i obično kada Fransoa nije bio u blizini. Bakova pritajena pobuna izrodila je i pojačala opštu neposlušnost. Jedino se Dejv i Soleks nisu mešali ali ostali psi, nije se znalo ko je gori. Stvari nisu više tekle u redu. Neprestano su se bockali i svađali. Iza učestalih neprilika uvek je stajao Bak. I Fransoa je imao pune ruke posla jer je stalno strahovao od te borbe na život i smrt za koju je znao da će se odigrati ranije ili kasnije; često su ga noću žagori svađe i razdora među drugim psima dizali iz postelje, bojeći se da je to obračun između Baka i Špica.

Zgodna prilika nikako da iskrsne a oni stigoše do Dausona jednog sumornog popodneva. Velika borba je još uvek predstojala. Tu su naišli na mnoštvo naroda i bezbroj pasa, koji su svi vredno radili. Izgledalo je da ih neki nepisani zakoni gone da rade. Po čitav dan vukli su duge zaprege gore–dole uz glavnu ulicu a i noću su se mogli čuti njihovi praporci. Teglili su drvo za brvnare, drvo za ogrev, prevozili do rudnika i radili sve one poslove koje su u dolini Santa Klare obavljali konji. Bak je sretao i pse sa Juga, ali su ostali uglavnom bili eskimski psi. Svake noći, obično u devet, dvanaest ili u tri izjutra, izvodili su svoju noćnu popevku, tajanstveno i jezovito pevanje kome se Bak sa zadovoljstvom pridruživao.

Sa severnom hladnom svetlošću iznad glava ili sa zvezdama koje podrhtavaju u ledenoj noći, sa ukočenom i smrznutom zemljom pod snežnim pokrivačem, ovo pevanje eskimskih pasa moglo je da znači prkošenje životu; ali kako je to bilo setno, otegnuto zapevanje sa polujecajima, ličilo je više na sam život. Bio je to glasom izraženi bol bitisanja. Bila je to stara pesma, stara kao i samo poreklo — jedna od

prvih pesama tek nastalog sveta, iz vremena kada su pesme bile tužne. Sadržavala je jade nebrojenih pokolenja, jadikovanje koje je tako čudno uznemiravalo Baka. Kada je on tužio i cvileo od bola života, bio je to i:stari bol njegovih divljih predaka, strah i tajanstvenost tame i studeni, jedini razlog za takvo osećanje. To što je takvo zapevanje moglo da uzbuđi Baka, dokazivalo je i njegovu spremnost da se kroz doba vatre i krova nad glavom vraća do skrivenih početaka života, do doba jadikovanja.

Posle sedam dana provedenih u Dausonu spustili su se niz strmu obalu pored Baraka na Jukonski put i krenuli natrag u Dajiu i Slanu Vodu. Perolt je nosio pošiljke još hitnije od onih koje je doneo; osim toga, uhvatio ga je radni elan i nameravao je da ovom prilikom pređe rekordni put godine. Nekoliko stvari su mu išle na ruku. Odmor od nedelju dana povratio je i pse i oni su se nalazili u odličnom stanju. Put koji su prevalili, kasniji putnici su utabali. Osim toga policija je uredila da se na svake dve tri milje postave skladišta hrane za pse i ljude. Tako je Perolt krenuo s lakoćom.

Stigli su prvog dana u Siksti Majlz, što je značilo šezdeset milja trke; drugog dana su napredovali uz reku Jukon prema Peliju. Takva sjajna vožnja koštala je Fransoa velikih napora i muka. Podmukla pobuna koju je predvodio Bak razorila je jedinstvo zaprege. Nije više izgledalo kao da jedan pas vuče saonice. Bakov podstrek dovodio je buntovnike do svih mogućih sitnih ispada. Špic nije više predstavljao vođu koga su se bojali. Nekadašnji užasan strah je nestao i oni su smatrali da su jednaki i prkosili njegovoj vlasti. Jedne noći, Pajk mu je ukrao pola ribe i progutao pod Bakovim pokroviteljstvom. Jedne druge večeri, Dab i Džo su se borili sa Špicom i naterali ga da se prvi okane kazne koju su zaslužili. Čak se i dobrodušni Bili promenio i nije više molećivo cvileo kao ranije. Kad god bi se Bak približio Špicu, režao je i zloslutno se kostrešio. Ponašao se u stvari kao pravi siledžija, i šepurio se pred samim Špicovim nosom.

Opadanje discipline odražavalo se i na odnose među psima. Svađali su se i gložili više nego ikad, tako da je logor ponekad ličio na pravu ludnicu. Jedino su Dejev i Soleks ostali isti, mada su neprestane prepirke i njih razdraživale. Fransoa je izgovarao čudne varvarske psovke i od besa udarao bespomoćno po snegu i čupao kosu. Bič je stalno fijukao među psima, ali je bilo slabe koristi od toga. Čim bi okrenuo leđa oni bi opet počinjali. Štitio je Špica svojim bičem dok je Bak štitio čitavu zapregu. Fransoa je znao da je Bak vinovnik sveg zla, a Bak je i mislio da on to

zna, ali je bio dovoljno pametan da ga nikada ne uhvate na delu. Predano je vukao u zaprezi, jer mu je rad stvarno pričinjavao radost; ipak mu je pričinjavalo veće uživanje da seje razdor među svojim drugovima i da mrsi užad.

Na ušću reke Tahkine, jedne noći posle večere, Dab naiđe na zeca, ustremi se i promaši ga. U sekundi čitava zaprega jurnu. Na stotinu jardi od njih nalazio se logor severozapadne policije sa pedesetak pasa, sve sami eskimci, koji se pridružiše hajci. Zec pojuri niz reku, zavi kod nekog malog potoka pa u zamrzlo korito. Trčao je lako po snegu a psi su s mukom krčili put za njim. Bak je predvodio hajku od šezdeset snažnih pasa kroz mnoge zavijutke, ali nikako nije mogao da ga stigne. Zec je trčao polegnuto, strasno cičeći i svojim divnim telom u skokovima odmicao po bledej mesečini. Skok po skok, nalik na neko bledo priviđenje, zec je grabio napred.

Buđenje starih nagona, koje u datim trenucima odvodi ljude iz bučnih gradova u šume i polja da bi ubijali olovnim zrnima izbačenim pomoću hemijskog dejstva, strast za krvlju, radost ubijanja — sve je to Bak osećao samo još daleko prisnije. Jurio je na čelu čopora, gonio divlju životinju, živo meso, da je ubije svojim zubima i da svoju njušku zamoči do očiju u toplu krv.

Postoji neki zanos koji obeležava vrhunac života a posle koga se životna linija spušta. Paradoks života i jeste u tome da taj zanos dolazi baš onda kada je biće u najvećem naponu snage, a on se pojavljuje i predstavlja nešto van života, zaborav na život oko sebe. Taj zanos, taj zaborav na život javi se umetniku, sakupi sve u njemu i izbija iz njega kao oganj; javi se vojniku, kada opijen borbom na bojnopolju ne zna za milost; javio se Baku koji je predvodio hajku, i sa starim vučjim urlikom leteo za hranom što je još živa i beži pred njim po mesečini. Ozvučio je dubine svoje prirode, delove koji su dublji i od njega samog i koji vode nazad u samu utrobu vremena. Nadvladala je čista životna nabujalost, talas plime u njegovom biću, savršena radost svakog posebnog mišića, zgloba i žile. Sve što nije bila smrt, sve što js bilo užareno i neobuzdano izražavao je njegov pokret, dok je leteo likujući pod zvezdama i preko lica mrtve, nepokretne materije.

Špic, hladan i proračunat čak i u svom najvišem zanosu, napustio je čopor i presekao uzan pojas zemlje gde je potok napravio jedan zavijutak. Bak nije znao za tu prečicu i dok je jurio okukom a ledeno priviđenje zeca proletalo pred njegovim očima,

opazi još jednu veću priliku kako skače sa obale pravo na putanju zeca. Bio je to Špic. Zec nije mogao da skrene i kada su mu Špicovi beli zubi slomili vrat u letu, pisnuo je prodorno kao što bi riknula progonjena zver. Na taj pisak, na krik života što se survava sa najviše tačke u zagrljaj smrti, čitav čopor za Bakovim petama satanski zaurla od radosti. Bak nije ni glasa pustio. Nije se zaustavio. Jurnuo je na Špica, i jurio pored njega rame uz rame. Skoro mu je dodirivao vrat. Valjali su se po snegu sitnom kao prah. Špic brzo stade na poge kao da nije ni bio oboren, razdera Bakovo rame i odskoči. Dva puta mu škljocnuše zubi kao čelična čeljust zamke i dok se povlačio da naće čvršće uporište, kezio se i režao.

Bak je odmah shvatio. Došao je trenutak, borba na smrt. Dok su režeći obigravali jedan oko drugog, ušiju zabačenih unazad. vrebajući priliku za napad, Baku se učini da mu js taj irizor poznat. Izgledalo mu je da se setio svega — šume pokrivena snegom, zemlje i mesečeve svetlosti i borbenog zanosa. Nad belinom i tišinom mudrovala je tajanstvena mirnoća. Ni najslabiji dašak u vazduhu — ništa se nije kretalo, ni listić nije zadrhtao, jedino se vidljivi dah pasa lagano dizao i nestajao negde u ledenom vazduhu. Tada ovi psi, u stvari pripitomljeni kurjaci, za tili čas završiše sa zecom; onda priđoše i okružiše ih puni iščekivanja. Bili su mirni, oči su im svetlele a dah se lagano dizao. Baku ovo nije bilo ni novo ni čudno — ovaj prizor starih vremena. Bilo je kao da je uvek tako bilo, kao po nekom utvrđenom redu.

Špic je bio iskusan borac. Od Špicbergena, po celom Arktiku pa preko Kanade i Barensovog mora, on je borbom uspevao da nadjača i pobedi sve moguće pse. Bak se odlikovao žestokim besom ali nikada i slepim. U želji da ugrize i uništi nikada nije zaboravljao da i neprijatelja goni ta ista želja. Nikada nije jurišao dok nije bio spreman da se odupre jurišu; nikada nije napadao dok nije prvo odbranio napad.

Bak se uzalud trudio da zarije svoje zube u vrug ovog velikog belog psa. Kad god su zubi pokušavali da prodru do mesa, uvek bi udarali u Šnicove zube. Zubi su udarali u zube, a njuške postale isečene i krvave. Bak nije mogao da prodre kroz odbranu svoga neprijatelja. Pade u vatru i zasu Špica bujicom juriša. Stalno je pokušavao da se dočepa snežno bele guše gde je život kucao tako blizu površine, ali ga je Špic svaki put dočekivao zubima i odskakao. Međutim, Bak je opet jurišao tobože prema grlu, a onda bi iznenada povlačio glavu i savijao se da bi udario Špica

ramenom kao ovan, da ga obori. Ali umesto toga, kod svakog takvog pokušaja Bakovo rame bivalo je razderano, dok je Špic lagano odskakivao u stranu.

Špic nije imao povreda, a Bak je krvavio i teško disao. Borba je postajala očajnička. Čitavo vreme tih, vučji krug čekao je da dovrši psa koji padne. Kako je Bak počeo da se zanosi a Špic neprestano da juriša na njega, on je jedva uspevao da se održi na nogama. Jednom pade i čitav krug od šezdeset pasa krenu napred; ali on se u skoku uspravi a krug se povuče i nastavi da čeka.

Bak je imao jednu veliku osobinu — maštu. Borio se instinktom a mogao je isto tako da se bori i glavom. Jurio je kao da pokušava onaj stari trik ramenima, ali u zadnjem trenutku spusti se na sneg i njegovi zubi ščepaše Špicovu prednju levu nogu. Slomljena kost je krckala a beli pas je stajao pred njim na tri noge. Tri puta je Bak pokušavao da ga obori, pa kad ne uspe, ponovi trik i slomi prednju desnu nogu. Uprkos bolu i bespomoćnoj situaciji Špic je ludački pokušavao da se održi. Primetio je kako se ćutljivi krug užagrenih očiju sa isplaženim jezicima i srebrnastom parom koja se dizala oko njega zatvara, kao što je često viđao slične krugove da se zatvaraju nad njegovim pobeđenim neprijateljima u prošlosti. Samo ovoga puta on je taj pobeđeni.

Nije bilo nade za njega. Bak je bio neumoljiv. Milost pripada sredinama sa blažom klimom. Pripremao je poslednji napad. Krug se toliko suzio da je osećao dah eskimaca na svojim bedrima. Video ih je iza Špica i sa dve strane kako se spremaju na juriš, očiju uperenih u njega. Nastao je kratak predah. Svaka životinja bila je nepokretna kao da se pretvorila u stenu. Samo je Špic podrhtavao i kostrešio se dok je šantao napred i nazad i režao sa strašnom pretnjom, kao da hoće da zaplaši smrt koja mu je lebdela nad glavom. Tada Bak skoči i odskoči i punim udarcem ramena udari u Špicovo rame. Tamni krug se pretvori u mrlju na snegu obasjanom mesečinom i Špic je nestajao pod tom mrljom. Bak je stajao i posmatrao — Bak pobednik. Pobedio je iskonski nagon zveri, koji je učinio da on u tome čak i uživa.

IV

KOME PRIPADA VOĐSTVO

»A, šta ti ja rekoh, pravo sam kazao da je taj Bak đavo i po.«

Tako je govorio Fransoa sledećeg jutra kada je video da Špica nema i da je Bak sav izranjavljen. Privukao ga je vatri da bi pri svetlosti pregledao rane.

»Taj Špic se pakleno borio«, reče Perolt dok je posmatrao otvorene isekotine i rane na Baku.

»A ovaj Bak se borio dva puta gore«, odgovori Fransoa. »Sada ćemo bar dobro ići. Nema više Špica, i sigurno je da neće više biti nevolje.«

Dok je Perolt raspremao logorske stvari i tovario ih na saonice, Fransoa je prezao pse. Bak se namesti tamo gde bi Špic, vođa, trebalo da stane; ali Fransoa, ne primetivši ga, dovede Soleksa na to mesto. Po njegovoj oceni, Soleks bi bio najbolji vođa. Bak besno jurnu na Soleksa, odgurnu ga i stade na njegovo mesto.

»E, ej, stani«, uzviknu Fransoa udarajući ga veselo po bedrima. »Gle ti ovog Baka. Ubi Špica pa misli da on treba da preuzme njegov posao. Goni se«, viknu on ali Bak ni da mrdne.

Fransoa ga ščepa za potiljak iako je on preteći režao, odvuče ga na stranu i smesti Soleksa. Starom psu, Soleksu nije se sve ovo svićalo i jasno je stavljao do znanja da se boji Baka. Fransoa ostade uporan, ali čim se okrenuo, Bak opet pomeri Soleksa, koji nije ni želeo da ostane na tom mestu. Fransoa se naljuti.

»Udesiću ja tebe. Čekaj samo«, viknuo je i dokopao tešku batinu.

Bak se seti čoveka u crvenom džemperu i lagano se povuče; nije ni pokušavao da se ubaci na to mesto kada je Soleks bio doveden. Kružio je oko batine, režao ogorčeno i besno, motrio kako bi mogao da je mimoide ako je Fransoa baci na njega, jer je znao kako stvari stoje kada je batina u pitanju.

Fransoa je nastavio svoj posao, pa pozvao Baka da ga upregne na staro mesto ispred Dejva. Bak uzmače dvatri koraka, Fransoa poče prema njemu a Bak se povuče još dalje. Fransoa baci batinu misleći da se Bak nje plaši. Bak se javno bunio. Nije on hteo samo da izbegne batinanje, hteo je da postane prednjak. Na to je imao prava, zaslužio ga je i neće se zadovoljiti manjim.

Perolt doće u pomoć. Jurili su ga skoro čitav sat. Bacali batinu na njega. On je izmicao. Psovali su njega i njegove pretke i sve ono što će doći posle njega do poslednjeg pasjeg pokolenja, i svaku dlaku na njemu i svaku kap krvi iz njegovih vena; on je jedino režanjem odgovarao na psovke i držao se van njihovog domašaja. Nije pokušao da pobegne, vrteo se po logoru, jasno pokazujući da će se vratiti. i biti dobar, ako se udovolji njegovoj želji.

Fransoa sede i poče da se češe po glavi. Perolt pogleda na sat i opsova. Vreme je letelo i već su čitav sat izgubili. Fransoa se još uvek češkao po glavi. Onda zavrte glavom, nasmeja se snishodljivo na kurira koji sleže ramenima pokazujući na taj način da su pobeđeni. Fransoa ode do Soleksa i pozva Baka. Bak se nasmeja onako kako se psi smeju ali još uvek na odstojanju. Fransoa skide uže sa Soleksa i odvede ga na njegovo staro mesto. Psi su stajali upregnuti u saonice u jednom nizu, spremni za pokret. Za Baka je postojalo jedno jedino mesto — na čelu zaprege. Fransoa ga pozva još jednom a Bak se još jednom nasmeja ali ne priđe. »Baci tu batinu«, naredi Perolt.

Fransoa poslušao a Bak dokasa sa pobedničkim osmehom i zauze mesto na čelu zaprege. Staviše mu remenje, sanke krenuše i jurnuše niz drum pored reke, a Fransoa i Perolt su trčkali za njima.

Fransoa je uvek visoko cenio Baka, »đavo i po« kako je govorio o njemu, ali sada dok je dan tek osvajao shvatio je da sve te hvale nisu bile dovoljne. Bak je

namah preuzeo dužnost vođe; tamo gde je trebalo nešto proceniti, i brzo smisliti i delovati, on se pokazao bolji čak i od Špica kome Fransoa još nikada nije našao ravna.

Bak je naročito vodio računa da njegovi drugovi žive i rade po propisanim zakonima divljine. Dejv i Soleks nisu ni primećivali promene u vođstvu. Nije to bio njihov posao. Oni su imali samo da rade i to da se iznuravaju u zaprezi. I sve dok ne bi bili direktno umešani, nisu se ni osvrtni na ono što se događalo. Po njima bi čak i dobrodušni Bili mogao da vodi, samo ako održava red. Ostali psi koji su postali raspušteni zadnjih dana Špicovog vođstva, iznenadili su se sada kada je Bak nastojao da ih dovede u red.

Pajk, koji je vukao za Bakovim petama, i koji nikad ni gram svoje težine nije prenosio na prsni remen, nego samo onoliko koliko je morao, bio je nekoliko puta dobro prodrman zbog lenosti. I pre nego što je dan minuo, on je vukao bolje nego ikad u svom životu. Prve noći u logoru čak i mrzovoljni Džo dobi lekciju — ono što Špic nikada nije uspeo da uradi. Bak ga prosto pridavi svojom težinom i počeo da ga napada zubima sve dok ovaj nije prestao da se opire i počeo molećivo da skiči.

Stanje među psima se odmah popravilo. Uspostavila se nekadanja solidarnost i opet su svi psi u zaprezi vukli kao jedan. Kod Rink Rapida pridružiše im se još dva eskimska psa Tik i Kuna. Fransoa se zaprepastio kojom je brzinom Bak uspeo da ih dovede u red.

»Nema na svetu ovakvog psa kao ovaj Bak«, govorio je on. »Nikada neće ni biti, vredi on brat bratu hiljadu dolara. Šta veliš na to, Perolte?«

Perolt je klimao glavom u znak odobravanja. Postigao je rekord i svakoga dana sve je bolje išlo. Put je bio u odličnom stanju, utaban i čvrst, bez novih padavina sa kojima bi se trebalo boriti. Nije bilo suviše hladno. Temperatura je iznosila pedeset stepeni ispod nule i tako je ostala čitavog puta. Perolt i Fransoa su se smenjivali a psi su i dalje jurili i samo na kratko zastajali.

Reka Trideset Milja bila je uglavnom pokrivena ledom i oni za jedan dan predoše toliki deo puta za koji bi im nekada trebalo deset dana. U jednom zamahu

predoše šezdeset milja od jezera Le Barž do brzaka Hors Repids. Preko jezera Marš, Tagiš i Benet (dugih sedamdeset milja) jurili su takvom brzinom da se jedan od goniča čiji je red bio da trči pored saonica morao da privezuje konopcem za saonice. Poslednje noći druge nedelje stigli su na beli klanac i spustili se niz padinu ka moru i svetlostima Skagveja i brodova koji su im bili pod nogama.

Bio je to rekordan put. U toku tih četrnaest dana dnevno su prosečno prelazili po četrdeset milja. Tri dana su se Perolt i Fransoa šepurili glavnom ulicom Skagveja i nisu mogli da udovolje silnim pozivima da svrate na piće jer je zaprega bila stalno u centru pažnje i divljenja raznih poznavalaca pasa i goniča. Kada su tri ili četiri zlikovca sa Zapada zbog krađa po gradu bila izrešetana, interes javnosti pređe na druge idole. Tada su stigla zvanična naređenja. Fransoa pozva Baka, obgrli ga i zaplaka se nad njim. Bio je to zadnji Bakov susret sa Fransoom i Peroltom. Kao i ostali ljudi i oni su zauvek iščezli iz Bakovog života.

Neki škotski melez preuze brigu oko Baka i njegovih drugova i u društvu dvanaestak drugih zaprega krenuše natrag napornim putem prema Dausonu. Nije sada bilo lako juriti, niti su uspevali da postignu dobro vreme iako su svakog dana naporno radili i vukli težak teret; bio je to niz poštanskih zaprega koji je nosio poruke iz čitavog sveta ljudima koji su tražili zlato nadomak Severnog pola.

Bak nije bio srećan ali je podnosio sve i ponosio se radom kao Dejv i Soleks, i starao se da njegovi drugovi, ponosni ili ne, obavljaju dobro svoj posao. Bio je to jednoličan život koji se odvijao sa tačnošću neke mašine. Svi su dani bili isti. Svako jutro u određeno vreme izlazili bi prvo kuvari; ložili vatre. Onda se doručkovalo. I dok su jedni rasturali logor, drugi su uprezali pse i kretali na put čitav sat pre praskozorja. Uveče se logor postavljao. Jedni su razapinjali šator, drugi sekli drva i borove grane za ležaje, treći su donosili vodu ili led za kuhinju. Pored ostalog posla hranili su pse. Za njih je to bio događaj dana, iako su i vreme posle večere prijatno provodili, dok su se odmarali po logoru sa drugim psima kojih je bilo sada još stotinu. Među njima je bilo izvrsnih boraca, ali tri borbe sa najžešćim psima donele su Baku prvenstvo, tako da je svako njegovo kostrešenje i pokazivanje zuba značilo za njih da treba da mu se sklone s puta.

Bak je od svega najviše voleo da drema pored vatre; zadnje noge bi podvio a prednje bi ispružio i uzdignute glave dremljivo posmatrao plamen. Nekad bi se prisetio kuće sudije Milera u obasjanoj dolini Santa Klare sa betoniranim bazenom za kupanje, i Izabele, meksičke goluždravke i Tutsa, japanskog kučenceta. Ali se najčešće sećao čoveka u crvenom džemperu, Rundovljeve smrti, velike borbe sa Špicom ili nekih dobrih stvari koje je pojeo ili bi voleo da jede. Nije žalio za domom. Sunčana dolina bila mu je daleka i gubila se, a uspomene nisu imale nikakvu moć nad njim. Daleko snažniji su bili spomeni njegovog nasleđa koji su učinili da neke stvari koje nikada ranije nije video izgledaju poznate. Instinkti, koji su bili samo sećanja njegovih predaka pretvorena u navike, i potpuno zamrli u njemu, izoštrili su se i oživeli.

Ponekad, dok je tako šćućuren ležao i gledao sanjivo u vatru, činilo mu se da je plamen pripadao nekoj drugoj vatri i da on leži pored te vatre i gleda u nekog drugog i drukčijeg čoveka od ovog meleza — kuvara koji se nalazio pred njim. Taj drugi čovek je imao kraće noge i duže ruke sa vlaknatim mišićima i čvorovima a ne ovako okrugle i nabrekle kao ovaj. Kosa mu je bila duga i zamršena a čelo zabačeno unazad odmah iza očiju. Izgovarao je neke čudne reči, a izgleda da se mnogo bojao mraka iako je neprestano buljio u njega. U ruci koja je dopirala skoro do ispod kolena, stezao je štap sa pričvršćenim teškim kamenom na kraju. Nije bio sasvim go, iskrzana i vatrom opaljena koža spuštala se ispod ramena, a po telu guste dlake. Na nekim mestima, na prsima i ramenima i na spoljnoj strani ruke i bedara bio je toliko kosmat da su ta mesta ličila na debelo krzno. Nije stajao uspravno već mu se telo od kukova naginjalo napred a noge malo savijale u kolenima. Bilo je čudne elastičnosti i gipkosti u tome telu, skoro kao u mačke, i živa opreznost nagoveštavala je da živi u stalnom strahu od nečeg vidljivog i nevidljivog.

Neki put je pak taj kosmati čovek skupljen ležao pored vatre i spavao sa glavom među nogama. Tada su mu laktovi bili na kolenima, a dlakave ruke više glave kao da hoće da je zaštiti od kiše. Iza vatre, kroz tamu koja je sve obavijala, Bak je video mnoge svetlucave žiške, dve i dve, uvek po dve za koje je znao da su oči velikih zveri što jure za svojim plenom. Mogao je jasno da čuje njihovo promicanje kroz rastinje, kroz noć. Dremao je tu kraj vatre pored obale Jukona leno trepćući, a od šumova i prizora iz nekog drugog sveta podilazili bi ga žmarci i dlake bi mu se

kostrešile od leća pa do ramena i uz vrat. Počinjao bi da cvili tiho i potišteno ili da reži, a kuvar bi tada viknuo: „Ej, ti Bak, probudi se.« Onda bi taj drugi svet nestajao, a pred njegovim očima pokazao bi se ovaj stvarni svet. On bi ustajao, zevnuo i protegnuo kao da se probudio.

Bilo je naporno vući poštanski vagon i taj težak posao iscrpljivao je pse. Bili su omršali i dospeli u bedno stanje kada su stigli u Dauson, i odmor bar od nedelju ili deset dana svakako bi im dobrodošao. Ali odmah posle dva dana spuštali su se niz obalu Jukona do Baraka, natovareni silnim pošiljkama koje su išle u čitav svet. Psi su bili zamoreni, vozači su gundali, a da bude još gore, sneg je neprekidno padao. Staza je bila trošna, trenje veće a vuča veoma teška za pse; goniči su bili puni razumevanja i činili su sve što su mogli da životinjama olakšaju napore.

Svake večeri prvo bi namirili pse. Psi su večeravali pre njih i nijedan od goniča ne bi krenuo na spavanje pre nego što pregleda noge svojih pasa. Pa ipak, psi su gubili snagu. Od početka zime prešli su hiljadu osam stotina milja vukući pretovarene sanke; a hiljadu osam stotina milja sa takvim naporom moralo je da ostavi traga i na najizdržljivije. Bak je sve podnosio, starao se i da ostali psi dobro rade, održavao red iako je i on bio veoma umoran. Bili je plakao i cvileo u snu svake noći. Džo je bio mrzovoljniji nego ikad, a Soleksu se nije moglo prići ni sa jedne strane, one sa okom ili bez njega.

Dejv je nekako najteže podnosio. Nešto nije bilo u redu sa njim. Postao je veoma natmuren i razdražljiv i čim bi stizali u logor, odmah bi tražio svoje sklonište a goniči su morali tamo da mu donose hranu. Čim bi se oslobodio zaprege, ne bi ustajao sve do jutra u vreme prezanja. Kada bi ga prilikom iznenadnog zaustavljanja ili polaska gurnuli, on bi jauknuo od bola. Gonič ga je pregledao ali nije mogao ništa da pronađe. Svi su se goniči zabrinuli za njega. Razgovarali su o tome za vreme obeda ili pušeći lule pred polazak na počinak, a jedne večeri su čak održali i savetovanje. Dovedi su ga do vatre, pregledali i pipali sve dok nije jauknuo od bola nekoliko puta. Nešto mu u stomaku nije bilo kako valja; nekakvo lomljenje kostiju, ali goniči ipak nisu mogli da pronađu uzrok njegovom bolu.

Kad su stigli do Kasijar Bara on je toliko bio slab da je stalno posrtao. Škotski melez ih zaustavi da ga izvuče iz zaprege i da upregne Soleksa na njegovo mesto.

Hteo je da se Dejv malo odmori i da trči pored saonica. Iako bolestan, Dejv je bio očajan što su ga ispregli, gundao je i režao dok su pričvršćivali užad, a tužno je zacvileo kada je ugledao Soleksa na onom mestu na kome je on tako dugo služio. Iz ponosa prema radu u zaprezi i prtini, iako smrtno bolestan, nije mogao da podnese da drugi pas obavlja njegov posao.

Kada su saonice krenule, probijao se kroz meki sneg pored puta, napadao Soleksa zubima, jurišao na njega i pokušavao da ga odgurne, nameravajući da se ubaci u zapregu između Soleksa i saonica, a sve to vreme je neprestano tužio i cvileo od bola. Melez je pokušao bičem da ga otera; ali uzalud, a gonič nije imao srca da ga jače udara. Dejv je odbijao da mirno trči na repu zaprege, jer je to hodanje bilo lako; nastavljao je da probija stazu kroz sneg pored puta, što je bilo veoma teško i do te mere ga je iznurilo da je najzad pao i ostao da leži zavijajući žalosno dok je dugi niz saonica lelujavno prolazio.

Sa poslednjim ostatkom snage uspeo je da se dotetura do saonica, da se probije kroz sneg kada se zaprega zaustavila, i da zauzme svoje mesto pored Soleksa. Vozač se za trenutak zadržao da pripali lulu od čoveka koji je iza njega vozio. Vratio se i poterao pse. Psi krenuše bez ikakvog napora, okrenuše glave i zastadoše iznenađeni. I vozač je bio iznenađen, jer se saonice ne pomakoše. On pozva drugove: Dejv je pregrizao oba Soleksova konopca i stajao ispred saonica na svom starom mestu.

Očima je preklinjao da ga tu ostave. Vozač je bio sasvim zbunjen. Njegovi drugovi su pričali o tome kako pas može da presvisne od bola ako mu se uskrati posao koji ga je u stvari i uništio, i prisećali se primera kako su psi, prestari za rad ili povređeni, umirali što im nisu dali da dalje vuku. Smilovaše se, jer su znali da će Dejv ionako da uGINE, i hteli su da ga smrt zadesi u zaprezi, zadovoljnog i spokojnog. Tako ga ponovo upregoše, vukao je ponosno kao i pre iako je više puta i protiv svoje volje jauknuo od unutarnjeg bola. Nekoliko puta je pao; zaprega ga je vukla, a kad su sanke prešle preko njega, počeo je da hramlje na zadnjoj nozi.

Izdržao je tako ceo put do logora, gde mu je vozač napravio mesto pored vatre. Osvanuo je suviše slab da bi mogao da putuje. U vreme prezanja pokušao je da se dotetura do svog mesta. Grčevitim naporom uspeo je da stane na noge ali posrnu i pade. Tada je gmizao polako prema drugovima koje su uprezali. Povlačio je unapred

prednje noge i trzajem vukao telo, pa ponovo pomerao prednje noge, zatim trzaj, da bi se pomakao svega nekoliko inča. Snaga ga je napuštala, i poslednji pogled njegovih drugova našao ga je kako leži i dahće u snegu i čežnjivo gleda za njima. Slušali su njegovo žalosno zavijanje sve dok nisu zamakli iza šumovitog pojasa pored reke.

Tu se povorka zaustavi. Škotski melez se vrati istim stopama do logora. Ljudi su začutili. Začu se revolverski pucanj. Melez se žurno vraćao. Zamahnu bičem, praporci veselo zazvečашe, saonice krenuše niz stazu. Bak je znao kao i ostali psi u zaprezi šta se odigralo iza šumovitog pojasa pored reke.

V

NAPORI VUČE I PUTOVANJA

Posle trideset dana od odlaska iz Dausona, pošta stiže u Skagvej sa Bakom i njegovim drugovima na čelu. Psi su se nalazili u žalosnom stanju, premoreni i iscrpljeni. Bakovih sto četrdeset funti težine spali su na sto petnaest. Ostali njegovi drugovi, iako lakši po težini, izgubili su i više od njega. Zabušant Pajk, koji se čitavog života pretvarao da mu je noga povređena, sada je prvi put ozbiljno hramao. I Soleks je hramao, a Dab se mučio sa uganutom plećkom.

Svi su patili od nogu. Izgubili su gipkost i prestali da skakuću. Šape su se teško spuštale na stazu, tela su podrhtavala pojačavajući time zamor od dnevnog putovanja. To nije bilo ništa ozbiljno, oni su prosto bili mrtvi umorni. Nije to bio zamor koji nastaje posle nekog kratkog i prekomernog napora od koga se snaga povraća već posle nekoliko sati; bio je to zamor od laganog ali neprestanog iscrpljivanja koje je trajalo mesecima. Nisu mogli da se oporave jer nisu imali rezervne snage. Bila je sva utrošena, i zadnji njen delić. Svaki mišić, svako vlakno i svaka ćelija dotučeni zamorom. Postojao je razlog za to. Oni su prevalili dve i po hiljade milja za nepunih pet meseci, a u zadnjih hiljadu i osam stotina milja imali su samo pet dana odmora. Kad su stigli u Skagvej bilo je očigledno da su na izmaku snage. Teško su održavali remenje zategnuto, a na nizbrdicama su jedva uspevali da se drže van puta.

»Napred, još malo, tim jadnim umornim nogama«, bodrio ih je vozač dok su se teturali glavnom ulicom Skagveja. »Ovo je poslednji napor. A onda ćemo dobiti jedan dugi odmor. Verujte, jedan đavolski dug odmor.«

Vozači su verovali u duži predah. I sami su prešli hiljadu i dvesta milja sa dva dana odmora, a po prirodi stvari i po opštoj pravednosti zaslužili su da se odmore. Ali je toliko ljudi hrlilo u Klondajk i toliko je ljubavi, žena i rođaka ostalo za njima, da je pošta u hrpama čekala zajedno sa zvagšćnim pošiljkama. Nova grupa pasa iz Hadsonovog zaliva bila je spremna da preuzme nosao onih koji nisu više bili upotrebljivi za vuču. Trebalo je otarasiti se tih neupotrebljivih a pošto dolari imaju prednost nad psima moraće ih prodati.

Tri protekla dana uverila su Baka i njegove drugove da su veoma slabi i umorni. Četvrtog dana ujutru došla su dva čoveka iz Amerike, kupila ih za bagatelu zajedno sa opremom. Ti ljudi su se obraćali jedan drugom sa »Hal« i »Čarls«. Čarls je bio sredovečan čovek, svetle kože, sa slabim, vodnjikavim očima i brkovima koji su štrčali iznad opuštenih usana i u isto vreme ih zaklanjali. Hal je bio mladić od devetnaest do dvadeset godina, sa velikim kolt revolverom i nožem o opasaču na kome je bilo i mnoštvo metaka. Taj opasač je najviše padao u oči. Govorio je o nezrelosti, krajnjoj i neopisivoj nezrelosti mladića. Bilo je očigledno da se obojica nalaze van svoga elementa, a ta njihova pustolovina na Severu bila je jedna od onih neobjašnjivih tajni.

Bak ču da se pogađaju, vide da se novac premesti iz ruke čoveka u ruke Vladinog agenta, i postade mu jasno da škotski melez i poštanski vozač odlaze iz njegovog života kao Perolt i Fransoa i mnogi drugi ljudi koji su još ranije nestali. Kada su ih odveli u logor njihovih novih vlasnika, Bak odmah primeti krajnju neurednost i dotrajalost, šator koji je samo upola razapet, neoprane sudove. Jedan opšti nered. Video je i jednu ženu, Mercedes, kako su je oni nazivali. Ona je bila Čarlsova žena a Halova sestra — jedan lep porodični krug.

Bak ih je pažljivo posmatrao dok su rasturali šator i tovarili sanke. Radili su sa puno napora ali bez ikakve spretnosti. Šator su sklopili u jednu nezgrapnu balu koja je mogla da bude tri puta manja. Spakovaše neoprane plehane sudove. Mercedes je svojim lepršavim kretanjem smetala ljudima i neprestano im delila savete i prigovore. Kada su natovarili vreću sa odelom na prednji deo saonica, ona je pronašla da ta vreća treba da stoji pozadi, a kada su je tamo stavili i pokrili je drugom balom, ona pronade da neke stvari, još nespakovane, treba da stave baš u tu vreću, nikako drugačije, i oni su morali ponovo da je skinu.

Tri čoveka iz susednog šatora priđoše i stadoše da ih posmatraju, cereći se i namigujući jedan na drugog.

»Imaš ti već dosta prtljaga«, reče jedan od njih, »nije moj posao da te savetujem, ali da sam na tvom mestu ne bih vukao taj šator za sobom.«

»Nečuveno!« viknu Mercedes, podižući ruke uvis sa ljupkim zaprepašćenjem. »Kako bih mogla na ovoj zimi da budem bez šatora?«

»Proleće je, neće biti više tako hladnog vremena«, odgovori čovek.

Ona odlučno zavrte glavom, a Čarls i Hal potrpaše još raznorazne stvarčice na vrh gomile prtljaga.

»Misliš li da će ići?« upita jedan od posmatrača.

»A što da ne«, odgovori Čarls kratko.

»U redu«, odvrati čovek brzo i mirno. »Samo se pitam. Izgleda da će biti veoma teško.«

Čarls mu okrete leđa, povuče konopce naniže što je više mogao, ali ni slično onome kako bi to trebalo uraditi.

»Ako psi mogu da vuku ovo čudo čitav dan!« potvrdi drugi čovek.

»A što ne bi«, reče Hal ledeno učtiv, pa jednom rukom dohvati uzde a drugom ošinu bičem. »Napred!« viknu on.

Psi polegoše na pršnjake, pomučiše se nekoliko trenutaka, i opustiše se. Nisu mogli da pomaknu saonice.

»Pokazaću ja vama, lenje bube«, uzviknu Hal spremajući se da ih ošine bičem.

Mercedes se umeša. »Nemoj tako, Hal«, i istrže bič iz njegove ruke. »Jadnici! Moraš mi obećati da nećeš biti grub sa njima, inače neću krenuti odavde.«

»Mnogo mi pa ti znaš o psima«, podsmehnu joj se brat; »ostavi ti samo mene na miru. Lenjo je to kažem ti ja, jedino bičem možeš nešto da izvučeš od njih. To je jedini način sa njima. Pitaj koga hoćeš. Pitaj ove ljude.«

Mercedes pogleda molećivo, a njeno lepo lice je izražavalo neizrecivu odvratnost.

»Slabi su kao vejke, ako baš hoćete da znate«, dođe kao odgovor od jednog posmatrača. »Krajnje iscrpljeni i to je sve. Treba im odmora.«

»Do đavola sa odmorom«, reče Hal svojim golobrkim usnama, a Mercedes samo uzviknu tužno: »O, o!«

Pošto je bila odana bratu, požuri da ga brani. »Ne obraćaj pažnju na tog čoveka«, reče ona odlučno. »Ti ćeš terati pse i postupaj sa njima kako misliš da je najbolje.«

Hal ošinu pse još jednom. Oni se baciše na pršnjake, zariše noge u utaban sneg, skoro polegnuše po njemu i zapeše svom snagom. A sanke kao da su usidrene. Posle dva pokušaja psi zastadoše dahćući. Bič je divlje fijukao po njima a Mercedes se opet umeša. Klekla je ispred Baka sa suzama u očima i obgrlila ga oko vrata.

»Jadno moje kuće«, govorila je saosećajući sa njim. »Što ne vučeš jače, onda ne bi dobio batine.« Baku se ona nije sviđala, ali se isuviše bedno osećao da bi joj se opirao, primao je sve to kao deo posla ovog neprijatnog dana.

Jedan od posmatrača, koji je do tada stiskao zube da ne bi izbacio nešto grubo, progovori:

»Nije mi uopšte stalo šta će sa vama biti, ali govorim zbog pasa. Pomoglo bi mnogo kada biste te sanke pomerili sa mesta. Zaledili su im se okovi.

Bacite se svom težinom na rudu, drmnite desno — levo pa ćete ih pomeriti.«

Pokušali su i treći put, ali prema savetu, Hal je pomerio sanke koje su se stvarno bile zaledile. Pretovarene i glomazne poleteše dok su se Bak i njegovi drugovi besomučno naprezali pod kišom udaraca. Na stotinu jardi napred staza je skretala i

strmo zavijala u glavnu ulicu. Da bi se tako natovarene sanke održale, trebalo je da ih vodi neki mnogo iskusniji čovek od Hala. Kako su se sanke zanele na okuci, prevrnuše se i kroz olabavljene konopce izručiše skoro pola prtljaga. Psi se ne zaustaviše. Rasterećene sanke su odskakivale za njima. Razljutio ih je rđavi postupak i nepravedno težak teret. Bak je besneo. Jurio je napred, ostali su ga pratili. Hal je vikao: »O, o,« ali se oni nisu obazirali. Hal se spotaknu i pade. Prevrnute sanke predoše preko njega a psi nastaviše da jure niz ulicu, uveseljavajući Skagevej razbacivanjem preostalih stvari po glavnoj ulici.

Nekoliko ljubaznih građana zaustavi pse i poče da skuplja rasturene stvari dajući pri tome more saveta. Prtljag treba da bude upola manji a zaprega dva puta veća, govorili su oni. Hal, njegova sestra i zet su nerado slušali; skinuše šator i počeše da pregledaju opremu. Ispadoše konzerve sa hranom, a ljudi prsnuše u smeh, jer ko je još video konzerviranu hranu na Dugom Putu. »Imate ćebadi za čitav hotel«, reče jedan od onih koji su se smejali i pomagali. »Da ostavite i pola od svega ovoga pa će opet biti mnogo. Pobacajte. Bacite šator i ovo posuđe jer ko će to ionako da pere. Pobogu, vi izgleda da zamišljate da putujete Pulmanom.«

I, tako počeše da skidaju suvišne stvari. Mercedes se rasplaka kada spustiše na zemlju vreću sa njenim haljinama i stadoše da bacaju jednu po jednu. Ona je ionako stalno plakala, a odbačene stvari zalivala je ne štedeći suze. Sela je i obgrlila kolena njišući se napred i natrag, veoma nesrećna. Uveravala ih je da se neće mrdnuti s mesta ni za tuce muževa. Molila je sve redom i za svaku stvar, onda je obrisala oči i počela da odvaja najneophodnije. Kada je završila sa svojim stvarima, besna krenu na stvari muškaraca pa ih stade razbacivati kao tornado.

Čak i prepolovljeni prtljag predstavljao je veliku gomilu. Čarls i Hal kupiše uveče još šest pasa. Sa ovima, i ranijom zapregom od šest pasa, sa Tikom i Kunom, eskimcima koje su uzeli na Brzacima, na onom rekordnom putovanju, broj se pope na četrnaest. Ali ovi novi psi, iako su bili obučeni čim su stigli u ove krajeve, nisu nikad vredeli mnogo. Tri psa su bila ptičari kratke dlake, jedan njufaundlandski, a dvojica neke neodređene mešane rase. Izgledalo je kao da ti došljaci nisu ništa znali. Bak i njegovi drugovi su ih prezrivo gledali, ali ih je on brzo naučio gde im je mesto i šta ne treba da rade, jer je to bilo lakše nego da ih uči šta bi trebalo da rade. Nerado su gledali na posao u zaprezi. Izuzimajući onu dvojicu mešane rase, svi su bili zbunjeni i

zaplašeni divljim postupcima prema njima. A ova dvojica su bila bez trunke duha; njima su jedino mogle da se lome kosti.

Sa ovakvim beznadežnim i bespomoćnim novajlijama i starom zapregom iscrpljenom neprestanom vučom od dve i po hiljade milja, izgledi nisu bili nimalo sjajni. Međutim, Čarls i Hal su bili jako veseli, čak i ponosni. Radili su stvari u velikom stilu, imali zapregu od četrnaest pasa. Videli su druge saonice kako prelaze preko prevoja u pravcu Dausona ili dolaze iz Dausona ali nikada nisu videli zapregu od četrnaest pasa. Za putovanje po Arktiku, postojali su određeni razlozi koji nisu zahtevali da četrnaest pasa vuku jedne saonice, jer jedne saonice ne mogu da vuku hranu za četrnaest pasa. Ali Čarls i Hal to nisu znali. Oni su na hartiji isplanirali čitav put: toliko tereta na jednog psa, toliko i toliko pasa, toliko dana, što je imalo da se dokaže. Mercedes je gledala preko njihovih ramena i klimala glavom, jer je sve izgledalo jasno i jednostavno.

Kasno sledećeg jutra povede Bak dugu zapregu kroz ulicu. Nikakve živosti ni hitrine nije bilo u njemu ni u njegovim drugovima. Krenuli su skoro mrtvi umorni. Osim toga, on je taj put od Slane Vode do Dausona prešao četiri puta i saznanje da ovako iznuren i umoran treba još jednom da pređe isti put dovodilo ga je do besa. Nije više radio od srca, ni on ni njegovi drugovi. Novi psi su bili sramežljivi i uplašeni, stari psi bez imalo poverenja u svoje gospodare.

Bak je naslućivao da se ne može osloniti na ova dva čoveka i ženu. Ništa nisu znali, a kako su dani prolazili bivalo je jasno da neće ni moći da nauče kako treba raditi. Radili su sve nekako sporo, bez reda i bez discipline. Trebalo im je pola noći da nevešto razapnu šator, a pola jutra da ga rasture i natovare na sanke i to tako neumešno da su čitavog dana morali da zaustavljaju zapregu i da razmeštaju prtljag. Događalo se da u toku dana ne pređu ni deset milja. A ponekad nisu mogli uopšte da krenu. Nijednog dana nisu uspeali da pređu ni pola puta od onoga što su uzimali za bazu u proceni količine hrane potrebne za pse.

Hrane će im neizbežno ponestati. Oni su to i ubrzali većim porcijama i približavao se čas kada će nastati glad. Novi psi, čiji želuci nisu bili naviknuti na hroničnu glad, imali su nezajažljive apetite, a kako je Hal inače mislio da je porcija mala i da iznureni eskimci zbog toga slabo vuku, on reši la je udvostruči. I kao

vrhunac svega, Mercedes, koja sa suzama u lepim očima i drhtavim glasom nije mogla da umilostivi brata da pse bolje hrani, počela je da krade ribu iz džakova i da krišom hrani pse. Psima nije bila potrebna hrana, već odmor. Iako su malo prelazili, težak teret im je strahovito potkopavao snagu.

Nastade vreme nedovoljne ishrane. Hal se probudi jednog jutra svestan da je otišlo pola hrane a da je pređena samo četvrtina puta i da nikakva ljubav ili novac ne mogu kupiti tu hranu. Tako on smanji onu prvobitnu porciju a poveća brzinu putovanja. Sestra i zet su ga podržavali ali ništa nisu postigli, jer je teret bio suviše težak a njihova neumešnost prevelika. Bilo je sasvim jednostavno davati psima manje hrane ali je zato bilo neizvodljivo naterati ih da brže idu, jer i njihova nesposobnost da ujutru ranije sve završe i krenu oduzimala im je vreme za put. Ne samo da nisu znali šta da rade sa psima nego nisu znali ni šta da sa sobom urade.

Prvi je Dab posustao. Nespretni kradljivac, koga su stalno hvatali na delu i kažnjavali, ipak je bio veoma odan radu. Ali njegovo iščašeno rame, bez lečenja i odmora, išlo je sve nagore, dok ga jednog dana Hal ne ubi svojim velikim kolt revolverom. Postoji verovanje u ovom kraju, da pas doveden iz drugih krajeva crkava od gladi ako treba da živi od porcije jednog eskimskog psa, tako da je i ovih šest novih pasa pod Bakom moralo da ugine, živeći na umanjenoj porciji jednog eskimca. Njufaundlandski pas ode prvi, za njim tri kratkodlaka ptičara, dok su melezi nešto duže izdržali ali i oni najzad nestadoše.

Tokom vremena sva južnjačka ljubaznost i blagost iščilila je iz ovo troje ljudi. Lišen svakog sjaja i romantičnosti, put po Arktiku postade suviše okrutna stvarnost i za muškarce i za ženu. Mercedes je prestala da oplakuje pse, jer je oplakivala sada svoju sudbinu, svađala se sa mužem i bratom. Izgleda da ih jedino svađa nije zamarala. Bedan život je izazivao njihovu razdražljivost. A ukoliko je život postajao teži, razdražljivost se udvostručavala i najzad ga prevazišla. Ono divno strpljenje sa kojim su ljudi sa Severa izdržavali najteže napore na ovakvim putovanjima, a koji su pored svega ostajali ljubazni i prijatni, to strpljenje bilo je strano ovim ljudima. Ukrutili su se i sve ih je bolelo: mišići, kosti, pa čak i srce, a zbog toga su postali oštri na jeziku a uvredljive reči lebdele su im na usnama od jutra do mraka.

Čarls i Hal su zapodevali kavgu kad god bi im Mercedes pružala priliku. Svaki je od njih verovao da radi više od drugoga i nije prezao da o tome govori u svakom mogućem trenutku. Mercedes je stajala čas uz muža čas uz brata. A sve se obično završavalo divnom i beskrajnom porodičnom svađom. Prepirke su počinjale prvo oko toga ko treba da cepa drva za potpalu (to se odnosilo samo na Čarlsa i Hala), onda bi uključili čitavu familiju, očeve, majke, stričeve, nećake, ljude koji su bili udaljeni hiljadama milja, a neki čak mrtvi. Teško je razumeti samo kakva je veza postojala između cepanja drva i Halovih pogleda na umetnost ili socijalnu dramu koju je njegov ujak pisao, da bi svađe trebalo da skrenu u tome pravcu kao i na Čarlsova politička ubeđenja. A da dugački jezik Čarlsove sestre ima ičeg zajedničkog sa paljenjem vatre na Jukonu, bilo je jedino jasno Mercedes, koja je sebe rasterećivala kroz bezbrojna mišljenja na tu temu, ili nekako slučajno započinjala priču o drugim neprijatnim crtama svojstvenim samo familiji njenoga muža. Za sve to vreme, vatra se nije palila, šator se nije razapinjao, a psi su ostajali bez hrane. Mercedes je nosila još jednu naročitu tugu — tugu zbog svoga pola. Bila je privlačna i nežna i do sada su se uvek prema njoj ponašali krajnje ljubazno. Sadašnje ponašanje njenoga muža i brata nije bilo galantno. A ona se navikla na svoju bespomoćnost. Oni su negodovali. I zbog tog njihovog negodovanja na ono što je bila najbitnija privilegija njenoga roda ona im je činila život nepodnošljivim. Nije više razmišljala o psima, a kako je bila žalosna i umorna nije silazila sa saonica. Iako je bila i privlačna i nežna, ipak je težila sto dvadeset funti i predstavljala zadnju slamku teretu koji su vukle slabe i izgladnele životinje. Ona se vozila danima sve dok psi nisu posrnuli i sanke se zaustavile. Čarls i Hal su je preklinjali da siđe i da malo hoda, ona je samo plakala i molila nebesa da je spasu njihove brutalnosti.

Jednom su je silom skinuli sa saonica, ali nikad više to nisu pokušali, jer je ona ispružila noge kao razmaženo dete i sela nasred druma. Oni su produžili put, a ona se nije ni pomakla. Pošto su prevalili oko tri milje, morali su da istovare sanke i da se vrate po nju i da je opet silom popnu.

Pod teretom sopstvene bede postali su sasvim neosetljivi za životinje. Hal je razvijao teoriju, koju je primenjivao na druge, da treba očvrnuti. Otpočeo je sa tim pričama kod svoje sestre i zeta. Pošto je tu promašio, on je svoju teoriju batinom ulivao psima u glavu. Kod Fajv Fingersa nestala im je hrana za pse i jedna krezuba

stara Indijanka ponudi da zameni nekoliko funti smrznute konjske kože za kolt revolver koji je visio uz veliki nož na Halovim bedrima. Ta koža bila je bedna zamena hrani, kao i pre šest meseci kada su je skidali sa izgladnelih govedarskih konja. Takva smrznuta, ličila je više na parčad galvaniziranog gvožđa, a kada se već našla u želucu razdvajala se u tanka nekalorična kožasta vlakna i u masu kratkih dlaka, teških za varenje.

Kroz sve te nevolje Bak je teglio na čelu kolone kao u nekom košmaru. Vukao je kad je mogao, a kad bi posustao, padao je i ostajao na zemlji dok ga udarci biča ne bi ponovo digli na noge. Sva čvrstina i sjaj njegovog krzna nestali su. Blatnjave dlake su štrčale, zamazane isušenom krvlju od rasekotina Halovog biča. Mišići su se pretvorili u čvornovate mase, a mesnati delovi se istopili tako da su se svako rebro i svaka kost jasno ocrtavali pod mlitavom, naboranom kožom. Gledajući ga takvog srce bi čoveku moglo da prepukne, ali Bakovo srce nije pucalo. Čovek u crvenom džemperu je to dokazao.

Njegovu sudbinu delili su i njegovi drugovi. I oni su bili živi kosturi. Sa Bakom zajedno bilo ih je svega sedam. U svoj svojoj bedi postali su neosetljivi na udarce biča i batine. Bak je od silnih batina postajao tup i odsutan kao što su i sve stvari koje je slušao i gledao izgledale tupe i daleke. Bili su polumrtvi, čak i više od toga, prosto vreće kostiju u kojima je tinjala iskra života. Kad bi ih zaustavili, stropoštali bi se kao mrtvi, a ta iskra bi se zamaglila i bledela i izgledalo je kao da nestaje. A kada bi batina ili bič pljusnuli po njima, iskra bi slabo blesnula i oni bi se s mukom podizali na noge i nastavljali svoj posao.

Jednoga dana dobroćudni Bili pade i ne uspe da se dignu. Pošto je Hal trampio svoj revolver, on uze sekiru i udari Bilija po glavi dok je još ležao u zaprezi, izvuče kaiš i odvuče ga na stranu. Posmatrajući sve to, Bak i njegovi drugovi su znali da ih uskoro isto čeka. Sledećeg dana ode Kuna i ostade ih samo petoro. Džo, koji je postao još mrzovoljniji; Pajk, osakaćen i ćopav, upola svestan a ipak nedovoljno da bi mogao da zabušava; jednooki Soleks, još uvek odan poslu u zaprezi i putovanju, i žalostan što nema više snage da još bolje vuče; Tik, koji ove zime nije mnogo vukao tako da su ga sada najviše tukli jer je bio najsvežiji i Bak, još uvek na čelu zaprege, ali koji više ne nameće strogu disciplinu, skoro posustao od nemoći jedva je nazirao put i osećao ga samo nejasnim dodirima svojih šapa.

Bilo je divno proletnje vreme, ali ga ni psi ni ljudi nisu primećivali. Sunce se rađalo svakoga dana sve ranije i zalazilo kasnije. Zorilo je već u tri sata ujutru a sumrak se provlačio čak do devet uveče; čitav dan pod bleskom sunčeve svetlosti. Tajanstvenu zimsku mirnoću zamenio je žagor buđenja. Čitava zemlja je odisala njime, krcata radošću života. Tu radost su ispunjavali oni koji ponovo žive i kreću se, oni koji su bili mrtvi i nepokretni u dugim mesecima mraza. Borove je napajao sok života, vrbe i jasike su pupile. Žbunje i loza su se zaodevali svežim zelenilom. Zrikavci su popevali noću, a danju bi sve gmizalo i izmilelo na sunce. Jarebice i detlići su lepršali i kljuckali po šumi. Veverice su čavrljale, ptice pevale a sa visine je dopiralo gaktanje divljih gusaka koje su letele sa Juga u klinastom poretku parajući nebo.

Sa svake padine na bregu žuborila je voda melodijom nevidljivih izvora. Sve se kravilo, savijalo i pucalo. Jukon se upinjao da se oslobodi leda koji ga je pritiskao. On ga je nagrizaio odozdo a sunce mu je pomagalo sa gornje strane. Jednom nastale pukotine, pretvarale su se u rupe koje su rastavljale sante tako da su manji delovi leda propadali u reku. Usred toga bujanja, razdiranja i treperenja probuđenog života, pod bleštavim suncem i čarlijanjem povetarca na putu smrti, teturala su se dva čoveka, žena i eskimski psi.

I tako, sa psima koji su posrtali, sa Mercedes koja je plakala i vozila se na saonicama, sa Halom koji je bezazleno psovao i Čarlsom čije su setne oči vlažile, dovukli su se nekako u logor Džona Torntona na ušću Bele Reke. Kada su zastali, psi popadaše kao mrtvi. Mercedes obrisa oči i pogleda Džona Torntona. Čarls se spusti na jedan panj da se odmori.

Sedao je lagano i pažljivo jer je sav bio ukočen. Hal je progovorio. Džon Tornton je završavao deljanje drške za sekiru koju je napravio od breze. Deljao je i slušao, kratko odgovarao, i na njihova pitanja davao kratke i jasne savete. Znao je sa kim ima posla i pružao savete uveren da oni neće biti prihvaćeni. »Tamo gore su nam rekli da donji sloj puta popušta i da bi bilo najbolje da odgodimo put«, reče Hal u odgovor na Torntonovo upozorenje da se više ne šale, jer je led nesiguran. »Rekli su nam da nećemo stići ni do Bele Reke, a mi smo ipak ovde, kao što vidite«, zadnje reči su delovale zajedljivo ali pobedonosno.

»Pravo su vam i rekli«, odgovori Džon Tornton. »Donji sloj leda će svakoga časa popustiti. Samo budale, uz slepu sreću koja ih obično prati, mogu da proću. Pravo da vam kažem, ja se ne bih usudio da stupim na taj led ni za sve blago Aljaske.«

»Zbog toga, valjda, što niste budala«, reče Hal. »Svejedno, mi idemo u Dauson.« Odmota svoj bič. »Diži se, Bak, napred, diži se kad kažem.«

Tornton nastavi da delje. Ne treba gubiti vreme sa budalama i njihovim budalaštinama; dvetri budale manje ili više na ovome svetu ne mogu da izmene poredak stvari.

Ali zaprega ne ustade na komandu. Prošlo je to vreme kada su udarci mogli da ih nateraju da ustanu. Bič je udarao na sve strane vršeći nemilosrdno svoju namenu. Džon Tornton stisnu zube. Soleks se prvi s mukom podiže, a zatim Tik, pa Džo koji je cvileo od bola. Pajk se bolno naprezao. Dva puta se prevrnu kada je već napola ustao, a u trećem pokušaju uspe da stane. Bak se nije ni potrudio. Ležao je mirno tamo gde je pao. Bič je brazdao po njemu a on niti je režao niti se borio. Nekoliko puta je Tornton hteo nešto da kaže ali se predomislio. Oči mu se ovlažiše, a kako se bičevanje nastavilo, on ustade i poče neodlučno da korača goredole.

Bilo je to prvi put da Bak nije hteo da poslušati, a u isto vreme dovoljan razlog, sam po sebi, da Hal pobesni. Zamenio je bič običnom batinom. Bak ni da se pokrene čak ni pod kišom težih udaraca koji su se sada sručili na njega. Kao i njegovi drugovi, jedva bi i mogao da se digne, ali za razliku od njih, on je odlučio da to ne uradi. Imao je neko nejasno osećanje predstojeće kobi. Ono ga je obuzelo još dok je vukao uz obalu i nije ga nikako napuštalo. Kako je celoga dana osećao pod nogama tanak i nesiguran led, izgledalo je da je opipao i blisku nesreću, tamo dalje napred na ledu na koji je njegov gospodar pokušavao da ga natera. Odbijao je da se makne. Toliko je ispatio da ga udarci nisu mnogo ni boleli. Dok su udarci i dalje pljuštali, kresnu u njemu iskra života i utrnu, skoro kao da je sasvim nestala. Osećao se čudno obamrlim. Kao da svest o udarcima dolazi sa neke velike daljine. I zadnji osećaj bola nestade, ništa više nije osećao mada je nejasno čuo udarce batine po svome telu. Ali to više nije bilo njegovo telo, izgledalo je tako daleko od njega.

Iznenada, bez ikakvog upozorenja, nekim neartikulisanim uzvikom koji je više ličio na krik neke životinje, Džon Tornton jurnu na čoveka koji je zamahnuo batinom. Hal se opruži kao da ga je pogodilo posečeno drvo. Mercedes vrisnu. Čarls je zamišljeno posmatrao, brisao vodnjikave oči ali nije ustao jer je bio sav ukrućen. Džon Tornton stade iznad Baka, boreći se da se savlada, suviše potresen da bi mogao da govori. »Ako još jednom udarite tog psa, ubiću vas«, uspe najzad da progovori prigušenim glasom.

»To je moj pas«, odgovori Hal brišući krv sa usana dok mu je prilazio. »Skloni mi se s puta. Inače ću te udesiti. Idem za Dauson.«

Tornton stade između njega i Baka pokazujući da ne namerava da se ukloni. Hal izvuče svoj veliki nož. Mercedes opet ciknu, zaplaka se, počeo da se smeje, i dobi histerični napad. Drškom sekire Tornton raspali Hala po zglavku i izbi mu nož iz ruke. Udari ga još jednom kada je pokušao da ga podigne. Tada se saže, uze nož i sa dva zamaha preseče Bakovu užd.

Hala napusti njegova borbenost. Osim toga, imao je pune ruke posla oko sestre Bak je i tako skoro mrtav da bi mu dalje koristio za vuču. I nekoliko minuta kasnije, napustili su obalu i krenuli niz reku. Bak ih ču kako odlaze i podiže glavu da ih vidi. Pajk je vodio, Soleks je bio kod rude, a Džo i Tik između njih. Hramali su i posrtali. Mercedes je sedela na saonicama, Hal kod upravljača, a Čarls se klimao pozadi.

Dok ih je Bak posmatrao, Tornton kleknu pored njega i grubim ali blagim pokretom ruke tražio je polomljene kosti. Kada je završio pregled i zaključio da su u pitanju samo ozlede i užasna izgladnelost, saonice su bile već četvrtinu milje daleko. Pas i čovek su ih posmatrali kako mile preko leda. Odjednom videše kako se zadnji kraj spušta kao u neku jamu, a Hal koji se grčevito držao upravljača odlete uvis. Vrisak žene dopre do njih. Videše Čarlsa kako se okrenu i učini korak da potrči nazad. Onda čitav blok leda popusti a psi i ljudi nestadoše. Jedino se još mogla videti rupa koja je zjapila. Donji sloj leda je ipak popustio.

Džon Tornton i Bak se pogledaše.

»Ti, đavole jedan«, reče Džon Tornton a Bak mu liznu ruku.

VI

IZ LJUBAVI PREMA JEDNOM ČOVEKU

Kada su prošlog decembra Džonu Torntonu promrzle noge, njegovi drugovi su mu pružili sve moguće udobnosti i ostavili ga da se oporavi a sami odlazili uz reku da pripreme splav balvana za Dauson. Još uvek je on malo hramao onda kada je spasavao Baka ali je dolaskom toplog vremena potpuno ozdravio. I tu, ležeći pored reke u duge prolethne dane, posmatrajući proticanje vode, slušajući lenjo pesmu ptica i bujanje prirode, Bak je polako vraćao svoju snagu.

Odmor uvek dobro dođe posle pređenih tri hiljade milja. A mora se priznati da se Bak i olenjio dok su mu rane zarastale, mišići jačali, a meso pokrivalo kosti. Što se toga tiče svi su tu lenstvovali — Bak, Džon Tornton, Skit i Nig — očekujući da naiđe splav pa da ih prenese u Dauson. Skit je bila mala kučka, irski seter, i brzo se sprijateljila sa Bakom, koji skoro na umoru nije ni bio u stanju da se brani od njenih prvih nastupa. Imala je neku lekarsku osobenost, koju poseduju izvesni psi, i kao što mačka umiva svoje mačiče tako je ona prala i čistila Bakove rane. Redovno, svakog jutra posle doručka obavljala je dužnost koju je sama sebi odredila, dok se Bak nije navikao na njenu pomoć i dok mu nije postala potrebna kao i Torntonova. Nig, isto tako ljubazan, mada manje nametljiv, bio je ogroman crni pas, pola ptičar, a pola škotski hrt, sa nasmejanim očima i neizmerno dobrom naravi.

Bak se iznenadio da ti psi nisu bili ljubomorni na njega. Izgledalo je kao da dele ljubaznost i širokogrudost Džona Torntona. Kada je Bak ojačao počeli su da ga uvlače u sve moguće smešne igre, a Tornton nije mogao da se uzdrži da i sam u njima ne učestvuje, tako da se Bak kroz igru oporavljao i ulazio u novi život. Ljubav, pravu

strasnu ljubav osećao je prvi put. Nikada ranije on nije to doživeo na imanju sudije Milera, u suncem okupanoj dolini Santa Klare. Lov i lutanje sa sudijinim sinovima, predstavljali su poslovno drugarstvo. Prema sudijinim unucima osećao je neku vrstu pokroviteljstva, a prema sudiji neko uzvišeno i dostojanstveno prijateljstvo. Ali grozničavu i razbuktalu ljubav, koja je bila skoro obožavanje, ludilo, probudio je u njemu Džon Tornton.

Taj čovek mu je spasao život i to je bilo nešto; ali više od toga, bio je on idealni gospodar. Drugi se ljudi brinu o psima iz osećanja dužnosti i neke poslovne celishodnosti. Tornton se brinuo o svojim kao da su mu rođena deca, jer nije mogao drugačije. Njegova briga je išla i dalje. Nijednom nije zaboravio da ih ljubazno pozdravi ili da im kaže neku lepu reč, da sedne i dugo razgovara s njima. »Ćaskanje«, kako je on to nazivao, pričinjvalo je radost i njemu kao i njima. Imao je običaj da grubo uhvati rukama Bakovu glavu i da je drmusa levodesno, da ga naziva pogrđnim imenima koja su bila u stvari izrazi ljubavi. Bak nije znao za veću sreću od tog grubog grljenja i tih psovki i kod svakog takvog drmusanja činilo mu se da će srce da mu iskoči od radosti. I kada je to prestajalo i kada je Bak skakao njuška mu se smeškala, oči govorile o radosti, grlo treperilo od nekog neispuštenog glasa, a Džon Tornton bi stajao nepomičan i s puno poštovanja uzviknuo: »Gospode! ti samo što ne progovoriš!«

Bak je izražavao svoju ljubav na takav način da je mogao da zada i bol. Često bi zubima ščepao Torntonovu ruku tako jako da su otisci zuba dugo ostajali. Kao što je Bak shvatao da su pogrđne reči izrazi ljubavi, tako je i njegov gospodar shvatao da ovi prividni ujedi znače nežnost.

Uglavnom Bakova ljubav se ispoljavala kroz obožavanje. Iako je ludeo od sreće kada mu se Tornton obraćao ili ga dodirivao, on mu se nije naturao. Nije on bio kao Skit, koja je imala običaj da gura svoju njuškicu i da je ćuška sve dok je gospodar ne bi pomilovao, ili kao Nig, koji bi se došunjao i stavio svoju veliku glavu na Torntonovo koleno. Bak se zadovoljavao ljubavlju sa daljine. Ležao bi satima kraj Torntonovih nogu, srećan i budan, gledao bi u njegovo lice, zurio, proučavao ga i sa najvećom pažnjom pratio svaku promenu izraza i svaki pokret na njemu. Ili pak, kada je ležao malo dalje sa strane ili iza njega, posmatrao je njegove obrise i povremene pokrete tela. Često bi — jer je takva bila zajednica u kojoj su živeli — snaga Bakovog

pogleda privukla Džona Torntona i on bi okretao glavu i uzvraćao pogled, bez reči, ali su oči govorile iz srca kao što se i Bakovo srce izražavalo kroz oči.

Dugo posle svog izbavljenja, Bak nikako nije voleo da gubi Torntona iz vida. Čim je ovaj napuštao logor, Bak mu je bio za petama sve dok se ovaj ne bi vratio. Od trenutka kada je stupio na Sever, njegovi prolazni gospodari su mu usadili strah da nijedan gospodar ne može da bude stalan. Bojao se da se i Tornton ne izgubi iz njegovog života kao Perolt, Fransoa ili škotski melez. Čak ga je i noću u snovima progonio taj strah. Tada bi se rasanio i došunjao kroz studen do ulaza u šator, stajao tu i osluškivao dah svoga gospodara.

I pored te silne ljubavi prema Džonu Torntonu koja bi trebalo da ima neki blagotvoran uticaj na Baka, žica divljine, koju je Sever protkao kroz njega, ostala je živa i delotvorna. Vernost i odanost — odlike rođene pored tople vatre i pod krovom — bile su mu još uvek svojstvene; pa ipak zadržalo se u njemu i mnogo surovosti i podmuklosti. On je više bio jedan divlji stvor prenet iz divljine do vatre Džona Torntona, nego pas blagoga Juga na kome su vekovi civilizacije ostavili traga. Zbog te prevelike ljubavi on nije mogao da potkrada svoga gospodara ali nije ni časka oklevao da to učini u bilo kom drugom logoru, a promućurnost sa kojom je to izvodio štitila ga je od posledica.

Lice i telo bili su mu izbrazdani zubima mnogih pasa, i dalje se on borio ali žustrije nego ikada i veoma promišljeno. Skit i Nig su bili isuviše dobrodušni da bi se sa njima svaćao, a uz to i oni su Torntonovi psi; ali tuđi psi, bez obzira na njihovu rasu ili vrednost, brzo su priznavali Bakovu nadmoćnost, ili bi bili prinuđeni da se bore na život i smrt sa jednim strašnim protivnikom. Bak je bio nemilosrdan. Dobro je izučio zakon batine i zuba i nikada se nije odricao preimućstva niti dizao ruke od neprijatelja koji je već krenuo putem smrti. Naučio je to od Špica i od velikih borbenih policijskih ili poštanskih pasa i znao je da nema srednjeg puta. Zagospodariće on ili će gospodariti njime; a pokazati bilo kakvu milost značilo bi slabost. Milost nije postojala u iskonskom životu. Ona se pogrešno tumači strahom a takvi nesporazumi znače samo smrt. Ubiti ili biti ubijen, pojesti ili biti pojeden — to je jedini zakon; a tome zakonu od iskona Bak se povinovao.

Bio je on mnogo stariji od sebe samog i od svega što ga je okruživalo. Vezivao je prošlost i sadašnjost, a večnost koja je postojala pre njega odzvanjala je u njemu i on se pokoravao njenom ritmu kao plima i oseka ili smenjivanje godišnjih doba. Sedeo je pored vatre, pored Džona Torntona, on plećati pas, velikih zuba, i duge dlake, a iza njega su stajale seni svih mogućih pasa — poluvukova i divljih vukova — koje su ga gurale i podsticale, probale ukus mesa koje je on jeo, bile žedne vode koju je on pio, njušile vetar koji je on udisao, slušale sa njim i pričale mu o šumovima koji postoje u prašumama, određivale mu raspoloženje, odlazile sa njim na počinak, snivale sa njim i van njega i postajale predmet njegovih snova.

Toliko je dozivanje tih seni bilo presudno za njega da se svakim danom sve više udaljavao od ljudi i njihovih zahteva. Duboko iz šume dopirao je zov, tajanstven, prodoran i primamljiv, a on je osećao da mora da se okrene od vatre i od ovog sveta i da zaroni u šumu duboko, ne znajući ni zbog čega ni kuda. Nije se pitao kuda i zašto, jer je zov zapovednički odzvanjao iz dubine šume. Ali kad god bi tako odvučen stizao do meke i neugažene zemlje i zelenog hlada, ljubav prema Džonu Torntonu bi ga ponovo vraćala ognjištu.

Jedino ga je Tornton zadržavao. Ostali ljudski rod nije mu ništa značio. Povremeni prolaznici su mogli i da mu se dive i da ga miluju, on je ostajao hladan, pa čak i odlazio ako bi neki bio suviše nametljiv. Kada su Torntonovi ortaci, Hans i Piter, stigli dugo očekivanim splavom, Bak nije želeo ni da ih vidi dok nije shvatio da su oni veoma bliski Torntonu. Posle toga, podnosio ih je mirno, prihvatao njihovu naklonost kao da time čini njima čast. Bili su i oni širokogruđi kao Tornton, ljudi koji stoje na zemlji jednostavno misle i sve im je jasno. I dok su dovlačili splav do velikog vrtloga pored strugare u Dausonu, shvatili su Baka i njegovu prirodu i nisu ni nastojali da uspostave onakvu prisnost kakvu su imali sa Skitom i Nigom.

Međutim, ljubav prema Torntonu bivala je sve snažnija. Jedini je on mogao da mu stavi tovar na leđa u vreme letnjih putovanja. Ništa mu nije bilo teško da učini ako je to Tornton zahtevao. Jednoga dana, snabdeveni hranom od udela novca sa splava, krenuli su iz Dausona ka gornjem toku reke Tanana. Ljudi i psi su sedeli na vrhu grebena koji se tri stotine stopa strmo spuštao ka steni na obali. Džon Tornton je sedeo na ivici, Bak iznad njegovog ramena. Sasvim nepromišljeno pade mu na um i on pozva Hansa i Pita da vide šta će da se desi. »Skoči, Bak«, naredi on pružajući

ruku prema provaliji. U sledećem trenutku borio se sa Bakom na samoj ivici da ga odvrati od skoka, a Hans i Pit su ih obojicu vukli od provalije.

»To je vrlo neoprezno«, izusti Pit kad se povratio i mogao da progovori.

Tornton odmahnu glavom. »Ne, to je divno, a i strašno. Znae da me to ponekad i plaši.«

»Ne bih želeo da sam u koži onoga koji te napadne u njegovom prisustvu«, zaključio Pit pokazujući glavom na Baka.

»A veruj mi ni ja«, dodade Hans.

Nije prošlo ni godinu dana od toga događaja a Pitovo predviđanje se ispuni u Serkl Sitiju. Neki »Crni Barton«, zlovoljni i rđav tip zapodevao je svađu sa nekim došljakom u kafani kada se Tornton dobronamerno umešao. Bak je po običaju ležao u uglu sa glavom na prednjim šapama i posmatrao svaki korak svoga gospodara. Sasvim neočekivano Barton tresnu Torntona, koji se zatetura i uspe da ne padne zadržavši se za ogradu bara.

Oni koji su sve to posmatrali, začuše nešto što nije bilo ni lajanje ni režanje, već nalik na urlik, i ugledaše Baka u vazduhu kako leti prema Bartonovom grlu. Čovek sačuva svoj život instinktivno ispruživši ruke, ali se nađe na podu sa Bakom na grudima. Bak je pustio njegovu ruku i krenuo na grlo. Ovoga puta je Barton uspeo samo delimično da se zaštiti i Bak mu razdera gušu. Čitava gomila ljudi se baci na Baka i odvuče ga. Dok je lekar zaustavljao krvarenje, Bak je tumarao goredole, besno zavijao, pokušavao da jurne unutra, a čitav kordon toljaga ga je zadržavao. Na licu mesta bi sazvano savetovanje »rudara« koje je zaključilo da je pas bio izazvan pa ga oslobodiše. Ali se Bak toga dana proslavio i njegova se slava pronese kroz sve logore na Aljaski.

Kasnije, u jesen te godine, spasio je život Džona Torntona na jedan drugi način. Tri ortaka su se spuštala čamcem niz jedan opasan brzak potoka Četrdeset Milja. Hans i Pit su išli obalom i od drveta do drveta zadržavali čamac tankim i čvrstim konopcem a Tornton je iz čamca motkom potpomagao spuštanje i davao

pravac onima na obali. Bak, zabrinut i uznemiren, išao je obalom na jedan korak ispred skele, ne skidajući pogled sa svoga gospodara,

Na jednom naročito opasnom mestu, gde je podvodna stena izbijala na površinu vode, Hans otpusti konopac i dok je Tornton čakljom pokušavao da izbegne greben, on potrča niz obalu sa jednim krajem konopca u ruci da zaustavi skelu čim prođe greben. Čamac zaobiđe stenu i pojuri niz vodu, koja je u matici tekla brzo kao u mlinskom jazu, sve dok ga Hans ne zaustavi, ali suviše naglo. Čamac se trznu i prevrte, a Torntona ponese voda ka najgorem delu brzaka, slapu gde je voda bila tako neobuzdana da ni najbolji plivač ne bi izvukao odatle živu glavu.

Bak se istog trenutka baci u vodu i na trista jardi, usred jednog vrtloga, stiže Džona Torntona. Kad je osetio da mu se gospodar čvrsto uhvatio za rep, Bak zapliva prema obali svom svojom veličanstvenom snagom. Primicanje obali je bilo daleko sporije nego strahovito brzi tok vode. Ispred njih je kobno hučala uzburkana voda, koja se belela razbijajući se o stene i probijala kroz njih kao kroz zube nekog ogromnog češlja. Voda ih je tako strahovito vukla ka poslednjem najstrmijem slapu da je Tornton shvatio da se nikako ne mogu dokopati obale. Naišao je na jednu stenu, druga ga ogrebe a o treću se strahovito udari. Uhvati se grčevito za njen klizavi vrh obema rukama i puštajući Baka doviknu mu: »Idi, Bak, idi!«

Bak nije mogao više da se održi i odvučen niz vodu borio se očajnički, ali ne uspe da se vrati gospodaru. Kada je ponovo čuo Torntonovo naređenje, on izroni i podiže glavu visoko kao da je hteo da poslednji put vidi svoga gospodara a onda poslušno zapliva prema obali. Plivao je svom snagom, i Hans i Pit ga izvukoše na obalu baš na onom mestu gde bi dalje plivanje bilo neizvodljivo jer je nastajao ponor.

Znali su da su minuti u pitanju i da čovek ne može dugo da se održi na klizavoj steni usred takve vodene struje, i jurnuše uz reku do mesta iznad kojeg je Tornton visio. Vezaše Baku oko vrata i ramena konopac kojim su malopre zadržavali čamac, pazeći da ga ne udavi i da mu ne smeta pri plivanju, pa ga pustiše u potok. On zapliva hrabro ali ne pogodi pravac matice. Shvatio je to kasno, tek kada mu je Tornton bio na svega šest zamaha a voda ga je nosila bespomoćnog mimo njega.

Hans je brzo pritegao konopac, kao da je Bak čamac. Kada se uže tako naglo zateže oko njega usred matice, on ode pod vodu i tu je ostao sve dok ga nisu izvukli na obalu. Bio je skoro udavljen, a Hans i Pit prionuše da izbace vodu iz njega i da mu povrate dah. Bak htjede da ustane ali se zatetura i pade. Do njih je dopirao Torntonov glas i mada nisu mogli da razaberu reči, shvatili su da je na izmaku snage. Na Baka je taj glas delovao kao električni udar, on skoči i pojuri niz obalu ispred Hansa i Pita, ka mestu odakle je i prvi put krenuo u vodu

Privezali su mu ponovo konopac i pustili i on zapliva, ali ovoga puta pogodi pravac matice. Samo je jednom pogrešno proračunao. Hans je otpuštao uže ne dozvoljavajući da bude isuviše labavo a Pit je vodio računa da se ono ne zamrsi. Bak je plivao dok nije došao u pravu liniju više Torntona a onda skrenu i brzinom ekspresnog voza upravi se prema njemu. Tornton je pratio njegovo primicanje i kada ga Bak udari kao maljem, svom snagom matice koja ga je nosila, Tornton ispruži ruke i obgrli ga oko njegovog čupavog vrata. Hans je obmotavao konopac oko drveta, a Bak i Tornton se nađoše pod vodom. Daveći se i gušeći izbijali su na površinu čas jedan čas drugi, vukli se po neravnom dnu, udarali o stene i razne gromade dok se najzad ne nađoše na obali.

Hans i Pit su dugo i snažno prevlačili Torntona preko jednog balvana i on najzad dođe k sebi. Prvi pogled bacio je na Baka nad čijim je opuštenim i na izgled beživotnim telom zavijao Nig, a Skit mu je lizala vlažnu glavu i zatvorene oči. Tornton i sam sav izubijan i ozleđen pregleda pažljivo Bakovo telo kad su mu ga prineli, i nađe da su tri rebra polomljena.

»Ovo rešava stvar, ulogorićemo se ovde«, reče on. Logorovali su tu sve dok Bakova rebra nisu zarasla i dok nije bio u stanju da nastavi put.

Te zime u Dausonu, Bak je izveo još jedan podvig, možda ne toliko herojski, ali je učinio da mu se ime podigne za nekoliko stupnjeva na jarbolu simbola aljaske slave. Zbog tog podviga ova tri čoveka su mu bila beskrajno zahvalna, jer im je obezbedio sredstva da nabave potrebnu opremu za davno željeni put na netaknuti Istok gde se kopači nisu još pojavili. Povod je bio jedan razgovor u krčmi »Eldorado«, gde su se ljudi hvalisali svojim psima — miljenicima. Bak, poznat po svojim ranijim podvizima, bio je na nišanu i Tornton je morao junački da ga brani. Posle pola sata

takvog razgovora jedan čovek je počeo da tvrdi da njegov pas može da pokrene saonice sa pet stotina funti tereta i da nastavi put sa njima. Drugi se pravio važan i govorio da njegov može šest stotina funti, a treći sedam stotina funti.

»Pih«, reče Džon Tornton, »Bak može da povuče hiljadu funti.«

»I da ih odvoji od leda i da vuče stotinu jardi?« upita Metjusun, kralj rudnika, onaj što se hvalio sa sedam stotina funti.

»I da ih odvoji od leda i da hoda sto jardi sa njima«, reče Džon Tornton hladno.

»Dobro«, odvrati Metjusun odmereno i glasno, da svi mogu da čuju. »Dajem hiljadu dolara ko kaže da on to ne može. Evo su.« Rekavši to baci na sto vreću zlatnog praha u veličini kobasice.

Svi su zanemeli. Torntonovo razmetanje, ako je samo to u pitanju, bilo je izazvano. Osetio je kako mu krv jurnu u lice. Jezik ga je povukao, a da ni sam nije znao da li Bak može da pokrene hiljadu funti. Pola tone! Uplaši ga ogromna cifra. Verovao je mnogo u Bakovu snagu i često je pomišljao da bi Bak bio u stanju da povuče takav teret; ali nikada do sada nije imao prilike da to pokaže, a sada su oči dvanaestoro ljudi bile uprte u njega i mirno iščekivale. Osim toga, on nije imao hiljadu dolara, a ni Hans ni Pit.

»Moje saonice stoje napolju sa dvadeset džakova od po pedeset funti brašna«, nastavio je Metjusun sa svirepom neposrednošću. »Ne moraš oklevati.«

Tornton nije odgovarao, jer nije znao šta da kaže. Prelazio je odsutnim pogledom sva lica, kao čovek koji je izgubio dar govora i tražio da bilo šta pronade što bi mu ga povratilo. Pogled mu se zaustavi na licu Džona O'Brajena, starog druga ali veoma bogatog. Ono ga je podsetilo da učini nešto što inače ne bi ni u snu uradio.

»Možeš da mi pozajmiš hiljadu dolara«, upita skoro šapatom.

»Svakako«, odgovori O'Brajen i lupnu nabijenom vrećom o sto pored Metjusunove. »Mada ne verujem, Džone, da će Bak moći da to uradi.«

»Eldorado« se isprazni jer su svi izišli na ulipu da prate igru. Stolovi opusteše, trgovci i čuvari šume iziđoše da vide ko će da dobije a i da se sami klade. Nekoliko stotina ljudi u krznima i rukavicama skupljalo se oko saonica. Metjusunove saonice, natovarene sa hiljadu funti brašna, stajale su već više od dva sata na strahovitom mrazu (bilo je šezdeset stepeni ispod nule) tako da su se okovi saonica zaledili na utabanom snegu. Ljudi su se kladili na dva prema jedan da Bak neće moći da ih pomakne. Otpoče prepirka oko značenja reči »pomaći«. O'Brajen je smatrao da Tornton treba da odlepi saonice od leda, a da ih Bak pokrene sa mrtve tačke. Metjusun je tvrdio da izraz uključuje i odlepljivanje saonica. Većina onih koji su posmatrali kladenje delila je njegovo mišljenje, a posle toga podigoše opkladu na tri prema jedan protiv Baka, ali niko nije prihvatao, jer nijedan od njih nije verovao da Bak može da izvede podvig. Opijen velikom sumom Tornton je uleteo u opkladu. Gledajući sada saonice, stvarnu činjenicu sa deset upregnutih pasa koji su sklopčani ležali na snegu, zadatak mu se učini nemogućim. Metjusun je likovao.

»Tri prema jedan«, objavi on. »Dodajem još hiljadu na opkladu, Torntone. Šta veliš?«

Sumnja se veoma jasno ocrtavala na njegovom licu, ali u njemu se bunio njegov borbeni duh koji je lebdeo nad opkladom i nije znao za nemoguće i nije čuo ništa osim poziva na borbu. On pozva Hansa i Pita. Njihove kese behu tanke i sve troje su jedva uspeli da prikupe dve stotine dolara. U njihovoj nemaštini, ta suma im je bila čitav imetak ali su je ipak bez dvoumljenja stavili pored Metjusunovih šest stotina.

Ispregoše onih deset pasa iz zaprege a upregoše Baka sa njegovim sopstvenim kaiševima. On je shvatio uzbuđenje koje se širilo i osećao je da treba da učini neku veoma veliku stvar za Džona Torntona. Začuše se uzvici divljenja kada se on veličanstveno pojavio. Bio je u odličnoj kondiciji, ni grama suvišnog mesa i sto pedeset funti koliko je težio predstavljali su težinu njegove čvrstine i srčanosti. Krzno mu je blistalo kao sjajna svila. Po vratu i plećima upola nakostrešena dlaka izgledala je kao da će se podići sa svakim pokretom i kao da silna krepkost oživljava svaku dlaku posebno. Široke grudi i teške prednje šape bile su u srazmeri sa čitavim telom na kome su se ocrtavali čvrsti mišići. Ljudi su prilazili da opipaju te mišiće i govorili su da su od gvožđa, i opklada protiv Baka pade na dva prema jedan.

»Kao Bog je, gospodine«, promuća jedan od novijih bogataša iz SkukumBenča. »Gospodine, dajem vam osam stotina za njega ovako kako stoji pre probe.« Tornton odmahnu glavom i priđe Baku. »Dalje od njega«, bunio se Metjusun. »Rekli smo poštena igra i dosta prostora.«

Gomila se učuta. Čuli su se samo glasovi kockara koji su uzaludno nudili dva prema jedan. Svi su se složili da je Bak veličanstvena životinja, ali dvadeset džakova po pedeset funti brašna bilo je ogromno u njihovim očima da bi odrešili kese.

Tornton kleknu pred Baka. Uze mu glavu u ruke i nasloni obraz. Nije ga drmusao kao što je imao običaj da radi kada se igraju, niti mu je šaputao blage pogrдне reči, nego mu šapnu u uvo: »Ako me voliš, Bak, kao što me voliš«, a Bak zacvile od pritajenog oduševljenja.

Gomila je radoznalo posmatrala. Stvar je postajala veoma tajanstvena, kao neka čarolija. Kada Tornton ustade, Bak mu ščepa ruku u rukavici, zari zube i poče polako da pušta oklevajuć. To je bio njegov odgovor izražen ne kroz reči nego kroz ljubav. Tornton se odmaknu.

»Sada, Bak«, reče on.

Bak zateže konopce pa ih otpusti nekoliko inča. Tako su ga naučili.

»Napred«, zazvoni Torntonov glas oštro kroz napregnutu tišinu. Bak se pokrenu nadesno i skoknu da zategne užu a njegovih sto pedeset funti zaustaviše se u trzaju. Tovar se uzdrma, a ispod okova se začu oštro pucanje.

»Hou«, naređivao je Tornton.

Bak ponovi isti pokret ovoga puta na levu stranu. Pucanje se pretvori u prštanje. »Sada, *napred!*«

Torntonova naredba odjeknu kao pucanj. Bak se baci napred, zatežući konopce naglim trzajem. Svi delovi tela su se udružili u očajničkom naporu a mišići se grčili i previjali kao neka živa stvorenjca pod svilenim krznom. Njegove velike grudi se spustiše skoro do zemlje a glava isturena napred bila je povijena, dok su mu

noge pritiskale kao lude, a nokti se zarivali i zasecali paralelne brazde. Sanke su se njihale i drmale i skoro krenuše napred. Jedna noga mu se okliznu a neki čovek iz gomile viknu. Tada saonice krenuše napred u na izgled brzim trzajima, mada se nijednom nisu zaustavile... pola inča, inč, dva inča... trzaji su se osetno gubili a saonice dobile zamah, koji Bak iskoristi da krene glatko napred.

Ljudi odahnuše, i počеше ponovo normalno da dišu, nesvesni da im je za trenutak dah sasvim stao. Tornton je jurio iza saonica, hrabrio Baka kratkim bodrim rečima. Odstojanje je već bilo odmereno i dok se Bak približavao gomili drva koja je označavala stotinu jardi, uzvici gomile su narastali dok se nisu pretvorili u urlik kada je Bak prolazio pored drva i na komandu se zaustavio. Ljudi su mahali, šeširi i rukavice su leteli po vazduhu, čak je i Metjuson učestvovao u tome. Ljudi su se zdravili i dizali zaglušujuću buku.

Tornton pade na kolena pored Baka. S glavom uz glavu drmusao ga je napred i nazad. Oni koji su se brzo dogurali do njih čuli su pogrдне reči, psovao ga je Tornton dugo i sa žarom, blago i sa puno ljubavi.

»Hajde, gospodine, da vam dam hiljadu za njega, hiljadu gospodine, evo i hiljadu i dve stotine«, nudio je onaj kralj iz SkukumBenča.

Tornton ustade. Oči su mu se ovlažile. Suze mu potekoše niz obraze.

»Gospodine«, reče on kralju iz SkukumBenča, »idite do đavola, gospodine. To je najviše što mogu da učinim za vas, gospodine.«

Bak ščepa zubima Torntonovu ruku. Tornton ga je drmusao. Kao po nečijoj komandi posmatrači se povukoše na pristojnu daljinu. Nisu hteli svojom neuviđavnošću da ih dalje uznemiravaju.

VII

ODJEKIVANJE ZOVA

Kada je Bak za onih pet minuta zaradio Džonu Torntonu hiljadu i šest stotina dolara, omogućio mu je da poplaća neke dugove i da sa svojim ortacima krene na Istok, u neki legendarni izgubljeni rudnik, čija je slava bila stara kao i istorija te zemlje. Mnogi su pošli da ga traže, malo je onih koji su ga našli, a mnogi se nikada nisu ni vratili sa istraživanja. Taj izgubljeni rudnik utonuo je u tragediji a zaodenuo se tajanstvenošću. Ništa se nije znalo o prvom čoveku koji ga je pronašao jer se i najstarije predanje prekidalo pre nego što je stizalo do njega. Od samog početka se znalo za neku drevnu i trošnu kolibu. Ljudi na samrti su se kleli da ona postoji, i da se na prostoru oko nje nalazi rudnik, i svoje tvrđenje su dokazivali grumenima koji su se razlikovali od svakog poznatog zlata na Severu.

Niko živi nije stigao da zapleni to zlato, a mrtvi su bili mrtvi; zbog toga su se Džon Tornton, Pit i Hans sa Bakom i sa šest drugih pasa okrenuli Istoku, nepoznatim stazama da postignu ono što drugi ljudi i psi, sposobni kao i oni, nisu uspjeli. Vozili su se sedamdeset milja uz reku Jukon a onda skrenuli levo, pa uz reku Stjuard prešli Mejo i Mekjuston, i nastavili put sve dok reka Stjuard nije postala potočić, koji se verao uz visoke planinske vrhove što su označavali kičmu kontinenta.

Džon Tornton je malo tražio od ljudi i od prirode. Nije se bojao divljine. Sa šakom soli i puškom u ruci mogao je da krene u divljinu i da putuje dok je hteo i koliko je hteo. Nije žurio, putovao je kao Indijanci, lovio svoju večeru u toku dana; ako nije uspeo ništa da ulovi nastavljao je put opet kao Indijanci, ubeđen da će ranije ili kasnije ipak nešto naći. I tako, na svom velikom putu na Istok trošili su sirovo

meso, municija i alat su predstavljali sav tovar na saonicama, a vremenski rok se protezao u beskrajnu budućnost.

Za Baka su lov, pecanje i neodređeno lutanje kroz nepoznate krajeve predstavljali bezgranično zadovoljstvo. Dešavalo se da bi nedeljama putovali bez zastajanja, iz dana u dan, onda bi nedeljama logorovali ovdeonde. Tada bi psi lenstvovali a ljudi bi palili balegu i šljunak i ispirali kraj vatre bezbrojne lonce blata. Bivali su ponekad i gladni, a nekad opet uživali u raskošnim gozbama — sve je zavisilo od lovačke sreće i količine ulova. Dođe leto, a ljudi i psi sa tovarima na leđima prebacivali su se splavovima preko plavih planinskih jezera i spuštali se ili se peli uz nepoznate reke u lakim čunovima koje bi istesali po obližnjim šumama.

Meseci su dolazili i prolazili, a oni su prevaljivali ogromna prostranstva neobeležena na zemljopisnoj karti i na kojima nije bilo ljudi, ili je možda i bilo, ako je istinita priča o Izgubljenoj kolibi. Prelazili su razvođa po letnjim vejavicama, drhtali pod ponoćnim suncem na goletnim planinama koje su razdvajale pošumljene delove planina od onih sa većitim snegom, spuštali se u doline gde je vladalo leto i gde su komarci i muve leteli u rojevima, a na padinama glečera brali zrele jagode i cveće kojima bi se svaki južnjak mogao ponositi. S jeseni te godine prodrli su u neki natprirodni jezerski predeo, sumoran i tih, gde su nekad bile divlje patke, a sada nikakvog traga života — samo fijukanje hladnog vetra, led na malo zaklonjenijim mestima i setno udaranje talasa o opustele obale.

Još jedna zima ih zateče na izbrisanim stazama koje su ljudi prokrčili pre njih. Naišli su jednom na prosečenu putanju u šumi, veoma staru, a izgleda da ni Izgubljena koliba nije bila daleko. Ali putanja nije imala ni svoj početak ni kraj, i ostalo je neobjašnjeno zašto su je prokrčili i ko je to uradio. Jednom drugom prilikom, slučaj ih je naneo na ostatke neke lovačke kućice i među parčićima istrulele ćebadi Džon Tornton naiđe na kremenjaču. Znao je da je ta puška proizvod Hadson kompanije iz prvih dana života na severozapadu, kada je ta puška vredela koliko i gomila dabrove kože njene visine. To je bilo sve — nikakvog drugog znaka o čoveku koji je u tim prvim danima podigao tu kućicu i ostavio pušku među ćebadima.

Još jedno proleće dođe i na kraju čitavog njihovog lutanja ne naiđoše na Izgubljenu kolibu, nego na tanku naslagu zlata u jednoj prostranoj dolini gde je zlato

kao nekakav žuti maslac pokrivalo dno sita za ispiranje. Nisu išli dalje. Svakog dana bi radom zarađivali hiljade dolara u čistom zlatnom prahu i grumenju a radili su svakog dana. Zlato su pakovali u vrećice od irvasove kože, pedeset funti u svaku vreću i slagali ih kao drva ispred kolibe od omorika. Radili su kao divovi, dani su jurili kao u snu a blago se gomilalo.

Psi nisu ništa radili samo bi dovlačili lovinu koju je s vremena na vreme Tornton ubijao. Bak je provodio duge sate sanjareći pored vatre. Vizija kratkonogog i kosmatog čoveka sada mu se sve češće priviđala jer je imao manje posla; i često bi, žmirkajući pored vatre, odlutao sa njim u taj drugi njemu već poznati svet.

Glavna odlika tog drugog sveta bio je strah. Kada je posmatrao tog kosmatog čoveka kako spava pored vatre sa glavom među kolenima i rukama sklopljenim iznad nje, Bak je primećivao da on nemirno spava i da se često trza i budi i preplašeno gleda u pomrčinu a onda baca na vatru još drva. Ako su šetali obalom mora, gde je kosmati čovek sakupljao školjke i jeo ih, oči su mu vrebale unaokolo neku skrivenu opasnost a noge bile spremne da potrče kao vetar na prvi znak. Šumom su prolazili bešumno, Bak je u stopu pratio tog kosmatog čoveka. Bili su oprezni i hitri, njih dvojica, napregnutog uha i nozdrva, jer je čovek imao oštar sluh i njuh kao i Bak. Kosmati čovek je mogao da jurne na drvo i da se uspuže brzo kao po zemlji, kaćio se za grane koje su ponekad i po dvanaestak stopa bivale udaljene jedna od druge, puštao ih, hvatao, i nikada još nije pao ili promašio granu. Izgledalo je, u stvari, da se na drveću oseća udobno kao i na zemlji. Bak je zapamtio i mnoge probdevene noći pod drvetom na kome je kosmati čovek nradio sebi legalo i spavao čvrsto se držeći za grane.

U bliskoj vezi sa vizijom kosmatog čoveka bio je i zov koji je odjekivao iz dubina šume. On je ispunjavao Baka velikim nemirom i čudnim željama. Probuđivao je u njemu neku iejasnu milinu i prisutnost nske divlje čežnje za nečim što nije u stvari uspeo la dokući. Ponekad bi krenuo za tim zovom u šumu la ga traži kao neku opipljivu stvar, lajući blago ili izazovno, zavisilo je od njegovog raspoloženja. Zagnjurio bi svoju gubicu u svežu šumsku mahovinu ili u crnu zemlju na kojoj je rasla visoka trava, i frktao bi od radosti udišući miris bogate zemlje. Često bi satima šćućuren kao u zasedi, iza panjeva i oborenih stabala pokrivenih gljivama, motrio i oeluškivao sve što se miče ili daje glasa od sebe. Možda je, ležeći tako, očekivao da

naprečac uhvati taj zov koji nije razumevao. Nije mu bilo jasno zbog čega sve to čini. Nešto ga je gonilo na to i postupao je ne razmišljajući.

Javili su se u njemu neodoljivi nagoni. Dok je ležao u logoru dremajući na dnevnoj žezi, podizao bi iznenada glavu i ćulio uši pažljivo osluškujući, a onda bi skočio i jurnuo, i jurio satima sve dalje do samog šumskog izlaza, onda preko poljana obraslih trskom. Voleo je da juri niz presušena rečna korita i da se prikrade i uhodi život šumskih ptica. Ležao bi i po čitav dan u nekom žbunu odakle je mogao da posmatra jarebice kako se šepure i lupaju krilima. Voleo je naročito da juri u tamno predvečerje letnjih noći i da sluša prigušen i pospan žamor šume, da tumači znakove i zvuke isto onako kao kad čovek čita knjigu, da istražuje ono tajanstveno nešto što ga je stalno zvalo da dođe u snu i na javi.

Jedne noći trže se iz sna sa užagrenim očima i nozdrvama koje su drhtale i njušile a dlaka mu se kostrešila. Iz šume je dopirao zov (ili samo jedan njegov ton, jer je onaj pravi zov bio višetoneki), jasan i određen kao nikada ranije — razvučeno zavijanje, zov sličan a ipak drugojačiji od bilo kakvih glasova eskimskih pasa. On ga prepoznade kao nešto što je sasvim znano, kao nešto što je i ranije slušao. Jurnu kroz zaspali logor i brzo ali nečujno odlete u šumu. Dok se primicao, usporavao je hod, preoprezan u svakom pokretu, naišao je na neki proplanak i tu spazio, uspravljenog na zadnje noge sa njuškom upravljenom prema nebu, dugog, mršavog šumskog vuka.

Bak nije ni šušnuo, a vuk je ipak prestao da zavija i stade da njuši. Bak iziđe na čistinu, upola polegao, sa telom spremnim na sve i repom pravim i krutim dok je noge spuštao neuobičajeno pažljivo. Svaki njegov pokret mogao je da se tumači pretnjom kao i spremnošću na prijateljstvo. Bilo je to preteće primirje koje odlikuje susrete divljih zveri. Vuk pobeže kad ga ugleda. Bak izbezumljeno pojuri za njim u divljim skokovima. Saterao ga je u neku jarugu, u presušeno korito potoka gde je jedno oboreno stablo preprečilo put. Vuk se vrteo u krug, okrećući se na zadnjim nogama, kao što je to radio Džo i drugi eskimski psi kada bi se našli u bezizlaznom položaju, režao je, kostrešio se i neprestano škljocao zubima.

Bak nije napadao, kružio je oko njega i opkoljavao ga blagonaklono. Vuk je bio podozriv i uplašen, jer je Bak bio tri puta teži od njega a glava mu je jedva

dosezala do Bakovih ramena. Vrebao je priliku da se izvuče, jurnu i onda nastade trka. Nekoliko puta ga je Bak saterivao u uglove i igra se ponavljala jer je vuk bio u bednom stanju a Bak je mogao da ga lako sustiže. Nije se on dao, jurio je sve dok mu Bakova glava ne bi dotakla bokove, a tada bi kružio u nevolji da bi opet prvom zgodom umakao.

Na kraju je ipak Bakova upornost bila nagrađena. Vuk je video da mu se nikakvo zlo ne sprema, pa priđe da se onjuše. Zatim su se drugarski igrali napeto i malo snebivljivo kao sve divlje zveri kada prikrivaju svoju pomamnost. Posle kratkog vremena, vuk pođe lakim kasom jasno pokazujući na taj način da mora nekuda da ode. Stavljao je do znanja Baku da treba da poče sa njim i tako su jurili jedan pored drugog kroz praskozorje pravo uz korito potoka, u tesnac pa preko goletnog razvođa odakle je potok izvirao.

Suprotnim krakom razvođa sišli su u neku dolinu gde su se prostirale šume i mnoštvo potočića a oni su trčali satima dok se sunce sve više pelo a dan postajao sve topliji. Bak je bio mahnito srećan. Znao je da se najzad odaziva pozivu trčeći pored svog šumskog brata ka mestu odakle je zov sigurno poticao. Stara sećanja su brzo oživela, bio je uzbućen kao što ga je nekad uzbućivala stvarnost čije su ovo bile senke. Jurio je ovako i ranije, negde u tom drugom, nejasnom svetu, a sada opet juri, slobodno u prirodi po neugaženoj zemlji i sa širokim nebom iznad glave.

Zaustavili su se pored potoka da ugase žeđ i Bak se seti Džona Torntona i sede. Vuk je nastavio put prema mestu odakle je zov dopirao, tada se vrati Baku, onjuši ga i pokuša da ga bodri. Ali Bak se okrete i pođe polako natrag. Skoro čitav sat je divlji brat trčao pored njega blago skičeći. Tada sede, podiže njušku i poče da zavija. Bilo je to žalosno zavijanje, a kako je Bak uporno išao napred, zavijanje je slabilo i bledele dok se nije sasvim izgubilo.

Džon Tornton je bio za ručkom kada je Bak utrčao u logor i poleteo na gospodara, i sav izbezumljen od ljubavi obori ga na zemlju i poče da se penje po njemu, ližući mu lice i grizući ruku »izigravao budalu«, kao što je Džon Tornton to nazivao, dok je drmusao Baka i grdio ga od miline.

Dva dana i dve noći nije Bak napuštao logor i nije gubio Torntona iz vida. Pratio ga je na rad, gledao ga dok jede, dok se uvlači pod ćebad i izlazi iz njih jutrom. Ali posle dva dana zov iz šume je zapovednički počeo da odzvanja kao nikada ranije. Bakov nemir se povrati i počeo da ga proganjaju uspomene o divljem bratu i vedroj zemlji iza razvoća i njihovo zajedničko jurenje kroz široka šumska prostranstva. I opet je krenuo da luta šumom, ali se divlji brat ne pojavi; mada je dugo napeto osluškivao, žalosno zavijanje nije više nikada doprlo do njega.

Počeo je da spava noću napolju, ostajao danima izvan logora; jednom pređe razvođe na ušću potoka i spusti se u predeo šume i potočića. Lutao je čitavu nedelju dana, tražio je uzalud bilo kakav znak o divljem bratu, hranio se lovom dok je lutao lakim kasom koji izgleda da ga nikada nije mogao zamoriti. Lovio je losose u nekom širokom potoku što je oticao u more, a pored tog potoka razdera jednog velikog crnog medveda, koga su verovatno komarci oslepeli dok je lovio ribu, pa je sad onako slep besneo po šumi, bespomoćan i strašan. Baš takvog teško ga je bilo savladati i ta borba podstaknu u Baku i poslednjs skrivene ostatke surovosti. Kada se posle dva dana vratio svome plenu zatekao je dvadesetak grabljivaca kako se bore. On ih je razjurio kao plevu, ostavljajući za sobom dvojicu koja se nikada više neće boriti.

Žeđ za krvlju postala je jača kod njega nego ikada ranije. Klao je, grabio, živeo na sirovom mesu, bez tuđe pomoći, sam, a jedino se svojom snagom i hrabrošću održavao kao pobednik usred te neprijateljske sredine u kojoj su samo jaki mogli da opstanu. Zbog svega toga obuzimalo ga je osećanje ponosa koje se kao neka zaraza prenosila po čitavom njegovom fizičkom biću. Taj ponos izbjegao je u svakom njegovom pokretu, u trzaju svakog mišića i osmišljavao se jasno, kao govorom, u čitavom njegovom držanju. Njegovo sjajno krzno postajalo je još sjajnije, ukoliko je to bilo uopšte moguće. Da nije imao smeđu mrlju na njušci i iznad očiju, i belu prugu nasred grudi moglo bi se pomisliti da je to neki ogroman vuk, veći od najvećeg u svome rodu. Od oca bernardinca nasledio je veličinu i težinu, a majka, ovčarski pas, dala je oblik toj veličini i težini. Imao je dugu vučju njušku. Samo, i ona je bila veća od vučje; a nešto šira glava bila je u stvari vučja glava samo većih razmera.

Imao je vučju pronicljivost i divlju pronicljivost, a inteligenciju ovčarskog psa i bernardinca; povrh svega, stečeno iskustvo u najsvirepijim školama načinilo ga je stravičnijim od bilo kog stvora što je lutao po divljini. Mesožder, jer je živeo od

presnog mesa, bio je u punom sjaju, na vrhuncu života, rasipajući snagu i krepost. Kada je Tornton prelazio rukom preko njegovih leđa milujući ga, čulo bi se pucketanje, svaka dlaka je pri dodiru ispuštala elektricitet. Svaki delić, i mozga i tela, nervno i mišićno tkivo, sve je bilo prenapeto do krajnosti, a svi delovi su činili jednu divnu uravnoteženu skladnost. Na prizore, zvuke i događaje koji su zahtevali akciju odgovarao je munjevitom hitrinom. On je mogao da udvostruči brzinu kojom su eskimski psn skakali da se odbrane od napada ili da napadnu. Kada bi primetio neki pokret ili čuo neki šum reagovao je za kraće vreme od onoga koje bi bilo potrebno drugim psima da vide i da čuju. Zapažao je, odlučivao i reagovao u istom trenutku. Jasno je da su te tri radnje — zapažanje, odlučivanje i reagovanje, sledile jedna drugu, ali su razmaci između njih bili beskrajno mali tako da su izgledale istovremene. Mišići su mu bili nabijeni životnom snagom i stupali su u akciju kao neke čelične opruge. Život je u bujicama tekao njegovim žilama, silovit i radostan, kao da će ga u silnom zanosu razbiti u parčiće i preplaviti svet.

»Ovakav pas nikada nije postojao«, reče jednoga dana Džon Tornton dok je sa drugovima posmatrao Baka kad je izlazio iz logora.

»Kad su njega stvorili razbio se kalup«, reče Pit.

»A vere mi i ja tako nešto mislim«, potvrdi Hans.

Posmatrali su ga dok je izlazio iz logora ali nisu uočavali brzu i užasnu promenu u njemu čim bi se dokopao šume. Nije više hodao. Postajao je najednom stvor iz divljine, prikrao se brzo kao mačka, senka koja se pojavljuje i nestaje među drugim senkama. Znao je dobro da iskoristi svaki zaklon, da kao zmija puže na stomaku i da kao zmija skoči i iapadne. Znao je da izvuče divlju kokošku iz njenog gnezda, da ubije zeca na spavanju, da uhvati malu vevericu u vazduhu ako je i sekundu zadocpila da se skloni na drvo. I ribe u rekama nisu bile dovoljno brze za njega, a ni dabrovi dovoljno obazrivi dok su pravili zaklone. Ubijao ih je sebi za hranu, ali ne zbog samog ubijanja nego zato što je najviše voleo da jede ono što sam ulovi. Provejavala je i neka vedrina kroz njegove postupke — voleo je da se prikrađe vevericama i kada su mu skoro bile nadomak, on bi ih pustio da se u samrtničkom strahu penju do vrhova drveća.

Dolaskom jeseni krenuše u velikom broju irvasi da se sa zimom sretnu u blažim predelima. Bak je odmah smakao jedno mladunče, ali je strahovito želeo da se ogleda sa nečim većim i opasnijim. Jednoga dana kod razvođa na izvoru potoka pružila mu se prilika. Krdo od dvadesetak irvasa sa vođom na čelu prelazilo je šumoviti predeo izbrazdan potocima. Njihov vođa bio je u divljačkom raspoloženju; visok šest stopa, delovao je kao strašan protivnik kakvog je Bak mogao samo da poželi. Klatio je napred i nazad svoje velike račvaste rogove koji su se granali u četrnaest parožaka visokih sedam stopa. Njegove sitne oči gorele su opakim i žestokim sjajem dok je besno zavijao na Baka.

Strela koja je strčala iz irvasovog bedra, verovatno je i bila uzrok njegovom besu. Instinktom koji je poticao iz starih lovačkih dana iskonskog života, Bak je nastojao da izdvoji vođu od njegovog krda. Nije to bilo nimalo lako. On je lajao i obigravao oko irvasa tačno van domašaja velikih rogova i užasnih glomaznih nogu čiji bi samo jedan jedini udarac bio dovoljan da zbriše Baka sa liste živih. Pošto nije mogao da okrene leđa svojoj zubatoj opasnosti i da produži put, irvasa su spopadali užasni napadi besa. Jurišao je na Baka koji je vešto uzmicao, mameći ga time kao da nije uspevao da pobjegne. Kada ga je na taj način odvojio od njegovih drugova, dvatri mlađa irvasa su se navraćala i napadala Baka da bi omogućili svom ranjenom voći da se pridruži krdu.

Postoji kod zverova neko strpljenje — pasje, neumorno, uporno kao i sam život — koje po čitave sate zadržava nepomičnog pauka u njegovoj mreži, zmiju sklupčanu, pantera u zasedi; to strpljenje se oživotvoruje kada one love sebi hranu. Njime se odlikovao i Bak kada se nije micao od krda, usporavao njihovo kretanje i razdraživao mlade irvase, zabrinjavao ženke sa njihovim mladunčadima i kada je ranjenog irvasa dovodio do ludila od silnog bespomoćnog besa. Trajalo je to pola dana. Bak se svuda nalazio, napadao je sa svih strana, obasipao ih olujom pretnje, odvajao je svoju žrtvu čim bi se pridružila krdu, iscrpljujući strpljenje plena koje je uvek manje od strpljenja napadača.

Što je dan više odmicao i sunce odlazilo na počinak na severozapadu (nastajao je opet mrak a jesenje noći su bile šest sati duge), mladi irvasi su sve bezvoljnije pomagali svom ugroženom vođi. Bliska zima ih je gonila u niže predele a izgledalo im je da ne mogu da se otresu ovog neumornog stvora koji ih je zadržavao. Osim

toga, nije bio u pitanju život čitavog stada ili mladih irvasa. Tražio se život samo jednog jedinog člana što je bilo ipak manje važno od njihovih života, tako da na kraju pokazaše spremnost da plate drumarinu za svoje dalje kretanje.

Dok se sumrak spuštao, stari irvas je stajao oborene glave i posmatrao svoje krdo — ženke koje je znao, mladunčad o kojima se očinski starao, irvase kojima je on upravljao — kako brzim korakom odlazi kroz dan koji gasne. Nije mogao da krene za njima jer mu je pred nosom skakao nemilosrdni zubati užas koji mu nije davao da mrdne. Bio je težak pola tone i dobre tri stotine funti preko toga; proživeo je dug i buran život pun borbe i okršaja da bi na kraju dočekao smrt od stvora čija glava nije dopirala ni do njegovih velikih koščatih kolena.

Od tada, ni danju ni noću Bak nije napuštao svoj plen, nije mu davao ni trenutak odmora, ni da brsti lišće sa drveća ili pupoljke mladih breza i vrba. Nije mu davao da ugasi svoju strahovitu žeđ na malim potocima koje je nekada prelazio. Često bi iz očajanja irvas jurnuo da pobegne. U tim trenucima Bak nije ni pokušavao da ga zaustavi, nego je lagano kaskao za njegovim petama. Zadovoljan razvojem igre, on bi privilegno kada se irvas zaustavljao, i žestoko ga napadao ako bi ovaj pokušao da nešto pojede ili popije.

Velika glava se sve više povijala pod šumom rogova, a nesigurni hod postajao je sve slabiji. Dugo je stajao oborene glave prema zemlji a opuštene uši su mlitavo padale. Za to vreme Bak je mogao da se napije vode i da se odmori. Dok bi tako dahtao sa isplaženim crvenim jezikom i očima uprtim u velikog irvasa, činilo bi mu se da primećuje neku promenu na licu svih stvari. Osećao je neko komešanje u celom tom predelu. Dolaskom krda irvasa život je postajao drugačiji. Šume i reke pa i sam vazduh treptao je od njihovog prisustva. Nije to Bak saznavao ni okom, ni uhom ni njuhom, već nekim daleko istančanijim čulom. Ništa nije čuo, ništa nije video, pa ipak je primećivao da se čitav kraj izmenio, da dejstvuju čudne stvari; i on odluči da, čim završi svoj posao, sve to ispita.

Konačno, krajem četvrtog dana oborio je velikog irvasa. Proveo je dan i noć pored svoje žrtve, naizmenično jeo i spavao. Kad se odmorio, osvežio i ojačao, krenu prema logoru Džona Torntona. Išao je dugim, lakim kasom i hodao satima nikad ne

gubeći vreme u traženju pravog puta; išao je pravo logoru kroz ovu čudnovatu zemlju sa sigurnošću koja bi mogla da zastidi čoveka i njegovu magnetsku iglu.

I dok je nastavljao put, postajao je svesniji tih promena u ovom delu zemlje. Postojao je neki drugi život, drukčiji od onoga koji je vladao čitavog leta. To nije saznavao nekim istančanim i tajanstvenim putem. Sada su već i ptice govorile o tome, veverice ćakorile a i sam lahor šaputao. Nekoliko puta se zaustavljao da udahne sveži jutarnji vazduh koji mu je donosio poruke, koje su ga gonile da još brže nastavi put. Pritiskivalo ga je osećanje da se događa neka nesreća ukoliko se već nije i dogodila. A kada je prešao poslednje razvođe i spustio se u dolinu što je vodila logoru počeo je da hoda veoma oprezno. Tri milje dalje naišao je na sveži trag od koga mu se nakostreši dlaka na vratu. Trag je vodio pravo prema logoru i Džonu Torntonu. Bak požuri napetih nerava, spreman da opazi mnoštvo detalja koji su mu pričali priču — priču bez završetka. Njuh mu je davao razne podatke o prolasku nekih živih stvorova po čijim je tragovima on sada išao. Uočio je prenapregnutu tišinu šume i život ptica je zamro. Veverice su se posakrivale. Video je samo jednu dovitljivu sivu vevericu kako se pripila uz isto tako sivi panj da je izgledala kao deo njega, kao neka izraslina samog drveta.

Dok je Bak klizio kao tamna senka, njuška mu najednom skrenu na stranu, kao da je nešto sčepalo i povuklo. Krenuo je za tim njuhom i u jednom šipražju nađe Niga. Ležao je porebarke, mrtav, sa strelom probodenom kroz telo.

Stotinu jardi dalje naišao je na jednog psa iz zaprege, jednog od onih koje je Tornton kupio u Dausonu. Taj pas se još previjao u samrtničkim mukama na samoj stazi, a Bak ga zaobiđe i ne zaustavivši se. Iz logora su dopirali neki glasovi koji su navirali i odlazili, kao pesma. Puzeći napred prema ivici proplanka, našao je Hansa kako leži licem na zemlji, načičkan strelama kao neki jež. U istom trenutku Bak uperi pogled prema mestu gde je nekad bila koliba od jelovog granja i ugleda nešto od čega mu se podiže dlaka na vratu i plećima. Obuze ga nesavladljiv bes. Nije ni bio svestan da je zarežao, a režao je glasno i jezovito. Bilo je to poslednji put u njegovom životu da je dozvolio da mu strast nadvlada lukavstvo i razum, a izgubio je glavu samo zbog velike ljubavi prema Džonu Torntonu.

Pripadnici indijanskog plemena Jihat igrali su oko razrušene kolibe od jelovine kad začuše strahovit urlik i ugledaše kako neka životinja kakvu nikada ranije nisu videli juri prema njima. Bio je to Bak, otelotvoreni uragan besa koji se ustremio na njih sa ludačkom željom da ih sve uništi. Baci se na prvog čoveka (bio je to poglavica Jihata), razdera mu grlo iz koga šiknu mlaz krvi. Nije se zaustavio da zbrine svoju žrtvu, nego u prolazu razdera grlo i drugom Indijancu. Niko nije mogao da ga zaustavi. On je uleteo u samu sredinu, kidao, razdirao, uništavao stalnim i užasnim zamahom, prkoseći strelama koje su oni odapinjali na njega. Kretao se u stvari tako neshvatljivo brzo, a Indijanci zbijeni jedan uz drugog, da su strele njih pogađale. Jedan od mlađih Indijanaca zavitla koplje na Baka ali proburazi grudi drugog Indijanca. Panika zavlada među Jihatima, i oni premrli od straha pobegoše u šumu tumačeći sve to silaskom Zlog Duha.

A Bak je stvarno bio ovaploćeni đavo koji besno juri za njihovim petama i uništava ih kao jelene dok su trčali kroz šumu. Bio je to kobni dan za Jihate. Raspršali su se nadaleko i naširoko po čitavom kraju, a preživelim je trebalo nedelju dana da se skupe u dolini i da prebroje svoje gubitke. Bak se iscrpljen od gonjenja vraćao u opusteli logor. Naišao je na Pita zavijenog u ćebad sa začuđenim izrazom kako leži mrtav na mestu gde je bio ubijen. Torntonova očajnička borba se jasno ocrtavala na zemlji a Bak je njušio svaku pojedinost sve do ivice duboke bare. Na obali, sa glavom i prednjim nogama u vodi, ležao je Skit veran do kraja. Sama voda, blatnjava i prljava od brane, uspešno je skrivala ono što je u njoj, Džona Torntona. Prateći trag Bak je video da on tu prestaje.

Celoga toga dana Bak se nadnosio nad baru i uznemireno krstario po logoru. Znao je za smrt koja prekida pokrete, za smrt kao izlazak i isticanje života iz živih bića, a znao je da je i Džon Tornton mrtav. Osećao je veliku prazninu, nešto kao glad, prazninu koja ga je neizmerno bolela a koju hrana nije mogla da ispuni. S vremena na vreme, kada je zastajao i razmišljao nad mrtvim telima Jihata, zaboravljao je na svoj bol. U tim trenucima postajao je gord na samog sebe, osećao je ponos veći i od jednog koji je do sada osetio. Ubio je čoveka, najplemenitiju zver a ubio ga je uprkos zakonu batine i zuba. Njušio je radoznalo ta tela. Umrli su tako lako. Teže je bilo ubiti psa eskimca nego njih. Nisu oni bili ravnopravni saborci, jer su znali samo za strele,

koplja i batine. Od sada ih se neće više bojati sem kada su naoružani strelama, kopljima i batinom.

Iako se spustila noć, pun mesec koji se dizao visoko iznad drveća osvetljavao je zemlju tako da je sve ličilo na neki čaroban dan. Dok je razmišljao i jadikovao pored vode, Baka trže komešanje u šumi, sasvim različito od nemira koji su izazvali Indijanci. On skoči, poče da osluškuje i da njuši. Iz daljine je dopirao nejasan oštri lavež kome su kao u horu odgovarali slični, isto tako oštri glasovi. Što je vreme proticalo, lavež je postajao sve bliži i glasniji. I opet je Bak primio to kao nešto poznato iz nekog drugog sveta, nešto što mu se zadržalo u sećanju. Otišao je do sredine proplanka i osluškivao. Bio je to zov, višeglasni zov, koji je odzvanjao primamljivije i nametljivije nego ikada ranije. I on je bio spreman da mu se povinuje. Džon Tornton je bio mrtav tako da je i zadnja spona uništena. Čovek i njegov svet nisu ga više zadržavali.

U potrazi za hranom, isto onako kako su i Jihati krenuli u lov prateći kretanje irvasa, čopor vukova je prešao predeo potoka i šuma i upao u Bakovu dolinu. Kao neka srebrnasta bujica sjurili su se na proplanak obasjan mesečinom. A Bak je stajao nasred proplanka mirno očekujući njihov dolazak. Bilo je nečeg užasnog u njegovoj mirnoći i veličini tako da su zastali za trenutak a najhrabriji među njima skoči pravo na njega. Bak mu slomi vrat, onda stade, ukipljen kao i ranije dok mu se za leđima ranjeni vuk previjao u ropcu. Još su trojica nasrnula u kratkim razmacima, ali su se jedan za drugim isto tako povlačili sa razderanim gušama i plećima iz kojih je šikljala krv.

Bilo je to dovoljno za čitav čopor da u gomili, zbijeni i obuzeti strahovitom željom da ga raskomadaju, napadnu na Baka. Ali Baka je dobro poslužila njegova neviđena hitrina i okretnost. Okrećući se na zadnjim nogama kao oko ose, svuda se nalazio, grizao je i razdirao, predstavljao je borbenu liniju koja se nije mogla lako probiti, tako se brzo okretao i motrio na sve strane. Da bi ih sprečio da mu ne priđu iza leđa, morao je polako da uzmiče prema koritu potoka, dok nije došao do jednog velikog šljunkovitog nasipa. Skrenuo je skoro pod pravim uglom niz nasip koji su ljudi napravili za kopanje rude, došao do zaliva, tako da je bio sa te strane zaklonjen i mogao da ih dočekuje samo sa prednje strane.

To je tako spretno radio da je bilo dovoljno samo pola sata pa da se potučeni vukovi povuku, sa isplaženim jezicima i surovim belim očnjacima koji su blistali na mesečini. Nekolicina je ležala uzdignutih glava i načuljenih ušiju, drugi su stajali i posmatrali ga, a ostali su pili vodu iz bare. Jedan od njih, dugačak mršav i siv oprezno krenu napred, prijateljski, i Bak u njemu prepoznade svog divljeg brata sa kojim je jurio čitavu noć i dan. On je blago skičao i kada mu je Bak odgovorio, dodirnuše se njuškama.

Jedan stari suvonjav vuk, sa ožiljcima iz raznih borbi, priđe Baku. Bak se iskezi, spreman da zareži, ali ipak i njega samo onjuši. Onda stari vuk sede, upravi njušku prema mesecu i otpoče dugo vučje zavijanje. I ostali sedoše i pridružiše se zavijanju. Sada je zov bio sasvim nepogrešiv i razgovetan. Sede i Bak i poče da zavija. Potom izade iz svog zaklona a čopor se okupi oko njega i onjuši ga prijateljski i oprezno, kao što su navikli u svetu divljine. Vođe čopora urliknuše i jurnuše u šume. Vukovi krenuše za njima urličući u horu. I Bak je lajući pojurio za njima uz svog divljeg brata.

Ovde bi mogla i da se završi priča o Baku. Nije mnogo godina minulo a Jihati su počeli da primećuju promene u rodu šumskih vukova. Viđali su neke sa tamnom mrljom na glavi i njušci i sa belom belegom na grudima. A ono što je za njih bilo još značajnije — Pas-Duh predvodio je čopor. Bojali su se njega jer je bio lukaviji od njih, potkradao im je logor u hladne zimske dane, pljačkao njihove zamke, uništavao im pse i prkosio najhrabrijim lovcima.

Postojale su i gore priče: o lovcima koji nisu uspevali da se vrate i o onima koje su njihovi ljudi iz plemena nalazili sa svirepo razderanim gušama i sa tragovima po snegu oko njihovih tela, sa tragovima većim od vučjih. Svake jeseni, kada su Jihati pratili kretanje irvasa, dolazili su do doline u koju nikada nisu zalazili. Žene su se rastuživale pored vatre pričama o tome kako je Zao Duh izabrao tu dolinu za svoje pribežište.

U letnje dane, ta dolina o kojoj Indijanci nisu ništa znali, imala je svoga posetioca. Bio je to ogroman vuk, sa veličanstvenim krznom, sličan a ipak različit od svih vukova. Prelazio je sam vedre predele šuma i silazio na jednu čistinu iznad drveća. Tu je izbijao tanak žuti mlaz iz vreća od irvasove kože i ponirao u zemlju

obraslu dugom travom, dok ga je biljni nanos koji ga je pokrивao zaklanjao od sunca. Tu bi taj vuk sedeo zamišljen neko vreme, urliknuo jednom dugo i rastuženo, a onda odlazio. Ali nije on uvek bio sam. Kada naiđu duge zimske noći i kada vukovi krenu u potragu za hranom u niže predele, mogao se on videti kako juri ogromnim skokovima na čelu čopora, po bledej mesečini ili kroz sjaj polarne svetlosti, nadvisujući svoje drugove, a iz snažnog grla čula se pesma mladih dana ovoga sveta zajedno sa pesmom čitavog čopora.

SADRŽAJ

<i>Predgovor</i> — Zorica Despić	3
--	---

ZOV DIVLJINE

I Put u divljinu	5
II Zakon batine i zuba	14
III Praiskonski nagon zveri	22
IV Kome pripada vođstvo	33
V Napori vuče i putovanja	41
VI Iz ljubavi prema jednom čoveku	53
VII Odjekivanje zova	64

DŽEK LONDON

ZOV DIVLJINE

Nacrt za korice
Vera Božičković Popović

Korektor
Branka Sjeran

Tehnički urednik
Slobodan Nikolić

Izdavač
Izdavačko preduzeće PROSVETA
Beograd, Dobračina 30

Štampa
ČGP DELO, Ljubljana

1971